

MUNI
ARTS

Padesát odstínů pravdy

Od vytváření historického image ke konstrukci moderní propagandy

úvod do propagandy

1. Technický úvod

2. Propaganda dnes
a dříve

3. Komunikační proces
a elementy propagandy

4. Předpoklady
a problémy
předmoderní
propagandy

5. Několik příkladů...

úvod do propagandy

1. Technický úvod

2. Propaganda dnes
a dříve

3. Komunikační proces
a elementy propagandy

4. Předpoklady
a problémy
předmoderní
propagandy

5. Několik příkladů...

Technický úvod

Struktura kurzu:

- 5.10. Úvod do tematiky - DK/KH
- 12.10. Císař Augustus - DK
- 19.10. Barbarská království - DK
- 26.10. Karlovci - DK
- 2.11. Věčný nepřítel Byzanc: Luitprand atd. - KH
- 9.11. Křížácká ideologie - KH
- 16.11. Boj o investuru - DK
- 23.11. Konec Štaufů - Friedrich II. alnnocenc IV. KH
- 30.11. Židé - DK/KH
- 7.12. Proti všem: Václav IV. a husitská propaganda - KH

Struktura jednotlivých bloků

- Chronologický kontext
- Dobová média
- Kritika dobových pramenů

Hodnocení kurzu

- **Písemný test** (7 otázek se třemi úrovněmi složitosti a ohodnocení; 1,5 hodiny, postup bude představen v předposledním zasedání, 30.11.)

Technický úvod

Klara Hübnerová (KH)

- Studium historie, italského jazyka a literatury
- Středověké dějiny umění v Bernu/CH
- Výzkumná asistentka na univerzitě ve Fribourgu/CH (specializace: alianční systém švýcarské konfederace v pozdním středověku)
- Odborná asistentka na Slezské univerzitě v Opavě
- Vědecká asistentka na Ústavu PVH (FF MU)
- Vedení projektů ExPro spolu s AV ČR: From Performativity to Institutionalization: Handling Conflict in the Late Middle Ages (Strategies, Agents, Communication)
- Hostující profesorka na univerzitě ve Vídni
- Rozsáhlá mezinárodní badatelská a přednášecí činnost

Výzkumné zájmy (aktuální):

- **Dějiny komunikace a diplomacie**
- **Středověká propaganda proti králům (Václav IV.)**
- **Dlouhodobé konflikty**
- **Fragilita knížecí vlády ve středověku**
- **Vícejazyčnost, sociální rozmanitost**

Technický úvod

David Kalhous (DK)

- Historie/pomocné vědy historické, FF MU Brno
- Historie, Univerzita Kostnice
- Výzkumný pracovník v Brně a Vídni
- Odborný asistent na Slezské univerzitě v Opavě
- Docent na Ústavu PVH (FF MU)
- Vedení několika projektů zaměřených na dějiny raného a vrcholného středověku v Brně a Vídni
- Rozsáhlá mezinárodní badatelská a přednášecí činnost

Výzkumné zájmy (aktuální):

- **Strategie identifikace, politika identit a limity pramenů**
- **Středověká hagiografie, historiografie (a společenské vzorce)**
- **Komunikace**
- **Spolupráce vědních disciplín**

úvod do propagandy

1. Technický úvod

2. Propaganda dnes
a dříve

3. Komunikační proces
a elementy propagandy

4. Předpoklady
a problémy
předmoderní
propagandy

5. Několik příkladů...

Propaganda dnes a dříve

I. Vznik termínu a nejstarší význam

**Cíl: Nenásilně přesvědčit protějšek
o správnosti katolické víry**

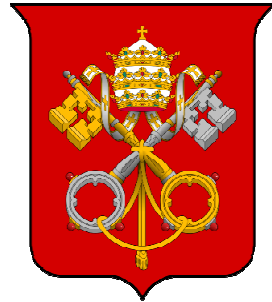
*Sacra Congregatio de Propaganda Fide,
Řím, 1622*

Vatikánské “ministerstvo”

- Založeno papežem Řehořem XV. bulou *Inscrutabili Divinae*
- Podpora šíření katolicismu (misie)
- Úprava katolických církevních záležitosti v nekatolických zemích

„Osoby, které přijaly katolické náboženství a přicházejí do Říma navštívit svatyně, stejně jako vyhnaní biskupové a další duchovní, jsou zde přijímáni a živeni“

„Je zde také tiskárna, kde se tisknou breviáře, misály atd. a rozesílají se na všechna potřebná místa.“

Zedler

Johann Heinrich Zedlers
Grosses vollständiges Universal-Lexicon
aller Wissenschaften und Künste
1731 - 1754

Congregatio de Propaganda Fide, ward vom Gregorio XV. zu Fortpflanzung des Catholischen Glaubens errichtet, und versammelt sich wöchentlich elumahl in Gegenwart des Pabstes in einem besondern Palast, der von gedachtem Gregorio vor diese Congregation aufgeführt worden, und in welchen diejenigen Personen, so nach Annehmung der Catholischen Religion nach Rom kommen, die Heiligthümer zu besuchen, ingleichen vertriebene Bischöffe, und andre Geistliche aufgenommen,

Congregatio Congregatio 974

und versieget werden. Es ist auch eine Druckerey dafelbst befindlich, in welcher Breviaria, Missalia &c. gedruckt, und von dar aus an die Dertter, wo erndthig ist, hingeseudet werden.

MUNI
ARTS

Propaganda dnes a dříve

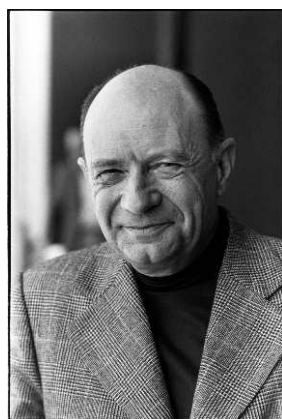
II. Proměna termínu ve 20. století

Harold D. Lasswell (1902–1978)
Yale University

„Propagandu provádějí **jednotlivci**. Jejich cílem je **manipulace lidí a** nebo jednání jiných jedinců **za pomoci psychologických** Většina z nich má jasné **společensko-politické cíle**“

Propaganda je **negativní!** Manipuluje lidi a může vést k **totalitarismu** (zkušenost druhé světové války)

Jacques Elull (1912–1994)
Sociolog, historik
Propagandes (1965)

„Cílem moderní propagandy již není měnit **postupně** myšlenky, ale **vyvolat jednání**. Doktrína sice **důležitá**; důležitější je ale **element iracionality** o to, změnit něčí názor, ale **vyburcovat aktéry** **emocionálnímu jednání** a vést ho skrze emoce k **mytické víře v dobro vlastního jednání**“

Edward Bernays (1891–1995)
Publicista, „otec“ moderního PR
Vynalezl profesi „spin doktora“

„**The conscious and intelligent manipulation of the organized habits and opinions of the masses is an important element in a democratic society who manipulate this unconscious society constitute an invisible government which is the true ruling power of the country. We are governed, our minds are molded, our tastes formed, our ideas suggested, largely by men we have never heard of.**“

Propaganda je **pozitivní!** Očkovací kampaně (zde: očkování proti neštovicím, USA, ca. 1910) přináší zdravotní prospěch pro všechny a posilují tak **demokratické struktury**

Propaganda cílí na **iracionální!** Svádí lidi k bezhlavému jednání (zkušenost 60. let)

Propaganda dnes a dříve

III. Pracovní definice:

Propaganda

- Slouží k ovlivňování nebo přesvědčování cílové skupiny

Prostředek

- Manipulace s využitím persuasivního jazyka a psychologických strategií prostřednictvím masových médií → emocionální reakce

Cíl

- Budování/podpora společenského konsensu

**Propaganda
není jenom
negativní, je
spřízněna s
PR!**

Moderní působiště propagandy

- Zpravodajství – Publicistika – Reklama – Vzdělávání

Zadavatelé propagandy

- Státní správa – Aktivismus – Korporace – Politické strany –
Církev

V rámci

- Válečných snah – Politických kampaní – Zdravotnických
kampaní – Revolučních převratů – Reklamních kampaní

úvod do propagandy

1. Technický úvod

2. Propaganda dnes
a dříve

3. Komunikační proces
a elementy propagandy

4. Předpoklady
a problémy
předmoderní
propagandy

5. Několik příkladů...

Padesát odstínů pravdy - úvod

— Komunikační schémata/sémiotika

- Sv. Augustin
- Ch. Sanders Peirce, U. Eco
- Fenomény (či podle Peirce fanera), tj. souhrny toho, co se člověku ve zkušenosti jakkoli dává, řadí do tří kategorií:
 - primární jsou ty, jež se dávají bezprostředně a beze vztahu k jiným, například smyslové nebo citové kvality;
 - sekundární jsou ty, jež lze uchopit jen ve vztahu k jiným, jako například síla, jež vystupuje jen v protikladu k odporu;
 - terciární fenomény vstupují do vztahu, zprostředkovaného třetím — například myšlenky nebo znaky, jejichž zprostředkování nelze vyložit jen dvojicí typu označující — označované.
- Tak ve vztahu znaku a jeho předmětu nutně vystupuje i interpretace, jež je do tohoto vztahu uvádí. Znak a jeho interpretace vydělují předmět ze souvislosti světa a umožňují tak jeho poznání. V této souvislosti zavádí Peirce známé rozlišení podle toho, zda znak a předmět spolu souvisí:
 - přirozeně (index — například oheň a kouř),
 - na základě analogie (ikon — například obraz),
 - anebo pouze konvencí (symbol — například slovo)
- Abdukce = tvořivá činnost, vytvářející hypotézy a pravidla, jež dedukce i indukce potřebují. Zde se uplatňuje lidský vhled do souvislostí světa.

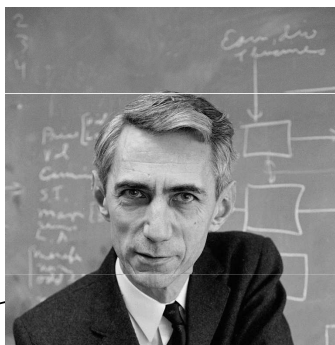
Umberto Eco
1932–2016

- Semiotik
- Esejista
- Medievista
- Spisovatel

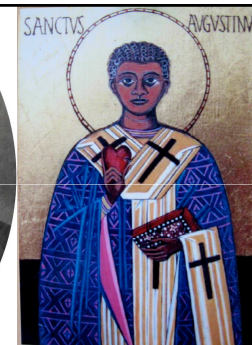
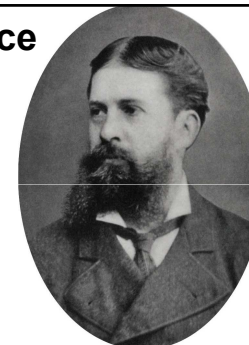
**Propaganda =
komunikační proces → semiotika**

**Základ:
Komunikační
řetězec:**

Claude Shannon

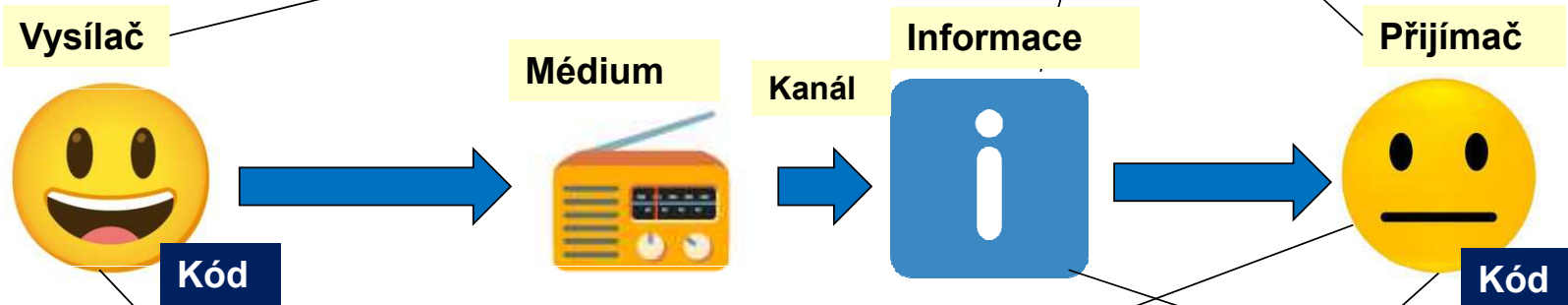

C. S. Peirce

Sv. Augustin

**Vysílač musí
používat stejný kód
jako přijímač**

Kód:
Interpretační rastr,
výsledek dohody mezi
vysílačem a přijímačem

**Mnovýznamnost
kódů**

- Ztěžuje komunikaci
- Může být záměrem

Vysílač dělá ze signálu sdělení
Sdělení je zatím bez interpretačního rámce,
ten se vytvoří až s pomocí různých (kulturních) kódů

Umberto Eco
1932 – 2016

Masová komunikace:

Vysílač

Obecně srozumitelný kód

Technické medium = kanál

Televize
Internet
Rádio
Kino

Propaganda = komunikační proces

Moderní společnost s
variancí názorů a přesvědčení
= každý interpretuje kód podle
vlastních potřeb

Přijímač

Rozmanitosti kódů: Kdo vám řekne, co je správné?
= Kontrola kódů je moc

- Politici, pedagogi, vědci komunikace: Moc medií se kontroluje skrze vysílače a kanály

Opravdová moc je v kontrole příjemce!

Boj o pozornost veřejnosti
(viz: sociální sítě)

Sem míří propaganda!

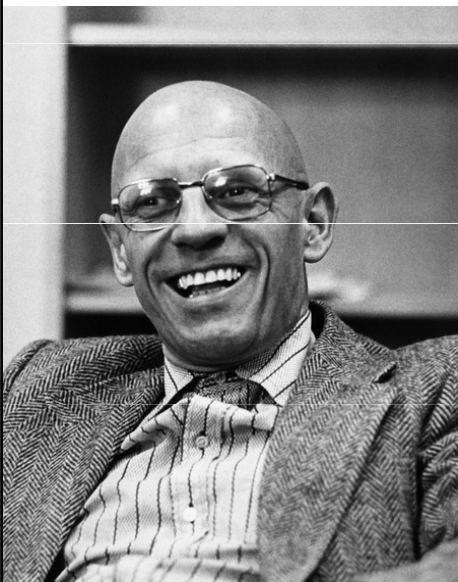
Padesát odstínů pravdy - úvod

- ~~— Komunikace jako mocenský diskurs~~
- ~~— Komunikační proces v konkrétním rámci~~
- ~~— Různé typy komunikace (vizuální, orální a písemná) a proměny jejich historických rolí~~
- ~~— Limity různých typů komunikace~~
 - ~~— Problém ambivalence a chybějících kódů~~
 - ~~— Šíření/rychlost komunikace~~
 - ~~— Pomluvy~~
 - ~~— Narativita~~

Elementy propagandy: narativ a diskurz

Narace/Vyprávění (narratio) je reprodukce události v ústní, malované nebo písemné podobě (**narativ** = (ustálený) popis děje)

Využití v propagandě: skutečnému ději/ fikčnímu ději je připsán hlubší význam („morálka“)
→ Dá se instrumentalizovat
→ Je propojen se známými **diskurz**

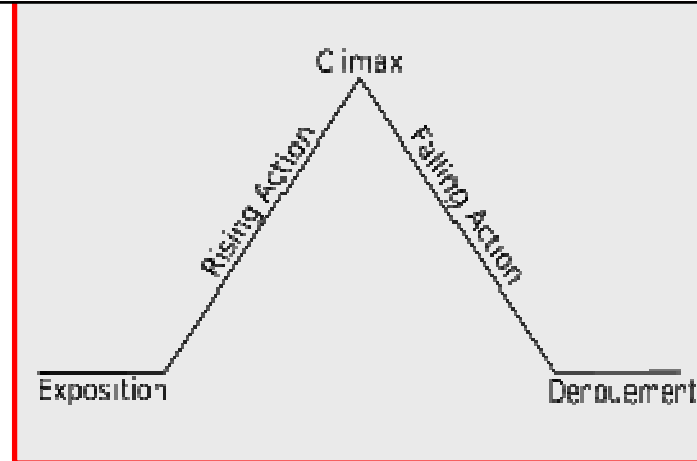
Michel Foucault

(1926 – 1984)

Psycholog, sociolog, historik, filozof

Diskurz (z fr. *discours*, rozprava, přednáška, od lat. *dis-currere*, pobíhat sem a tam, rozebírat v řeči) má několik významů:

- Pojednání nebo výklad o určitém tématu, specifický pro jisté období
- Specifický jazyk pro určitou oblast myšlení (o čem hovoří a o čem se nesmí hovořit; co se o věcech dá a nedá říci)
 - → Nástroj a výraz mocenských vztahů

Gustav Freytag (1863)

Schéma narativní struktury převažující v západní kultuře

Využití v propagandě:

indikátor pro legitimitu mocenských vztahů v určitém období

Elementy propagandy: stereotyp a motiv

Stereotyp: typický obraz, který člověku vyvstane ve vědomí, když přemýšlí o určitém jevu, např. sociální skupině

- Zjednodušuje vnímání organizace světa (kategorizace)
- Individuální vylučující pohled na současnost
- Závislý na kulturním okruhu, období, sociální příslušnosti
- Zpřítomňuje dobové diskurzy

Motiv (francouzsky motif "motiv, podnět"; středolatincky motivum z latinského movere "pohybovat se", motus "pohyb")

- Součást literatury, malířství a hudby
- Stavební prvek vyprávění (zápletka), který sice ještě netvoří celou naraci (vyprávění), nicméně již představuje prvek z hlediska obsahu, situace

Walter Lippman
(1889 – 1974)

Americký novinář, filozof,
zakladatel oboru studií
stereotypů propojením
politologie, mediálních
studií a sociální psychologie

úvod do propagandy

1. Technický úvod

2. Propaganda dnes
a dříve

3. Komunikační proces
a elementy propagandy

4. Předpoklady
a problémy
předmoderní
propagandy

5. Několik příkladů...

Předpoklady předmoderní propagandy

- Neexistují masová média
- Společnost analfabetů (důležitost obrázků)
- Písmo je určeno elitám (potvrzuje převládající názory)
- Mluvené slovo, obrázky mají přednost

- zájmové/cílové skupiny jsou menší a specifické
- Veřejnost se rozpadá se na dílčí vymezené sociální příslušnosti
- Sociální sféry se protínají ve veřejných prostorách (trzích, hospodách, kostelích apod.)
- Zde se vyskytují různá média, zde vznikají názorové skupiny, které s mohou posléze radikalizovat

Převažující témata:

- Otázky morálky a správného řádu (častokrát: osobní, církevní nebo kritika panovníka)

Předpoklady předmoderní propagandy

Pracovní definice pro předmoderní propagandu

„Propaganda je propojena s komunikací, publicitou a veřejným míněním v určitém kontextu. Historikovi se jeví v rámci dějin komunikace, tedy jako proces. Ten začíná okolnostmi vzniku obsahu, týká se transportu, distribuce a publika, a sahá až po druhý život propagandy v historiografií“

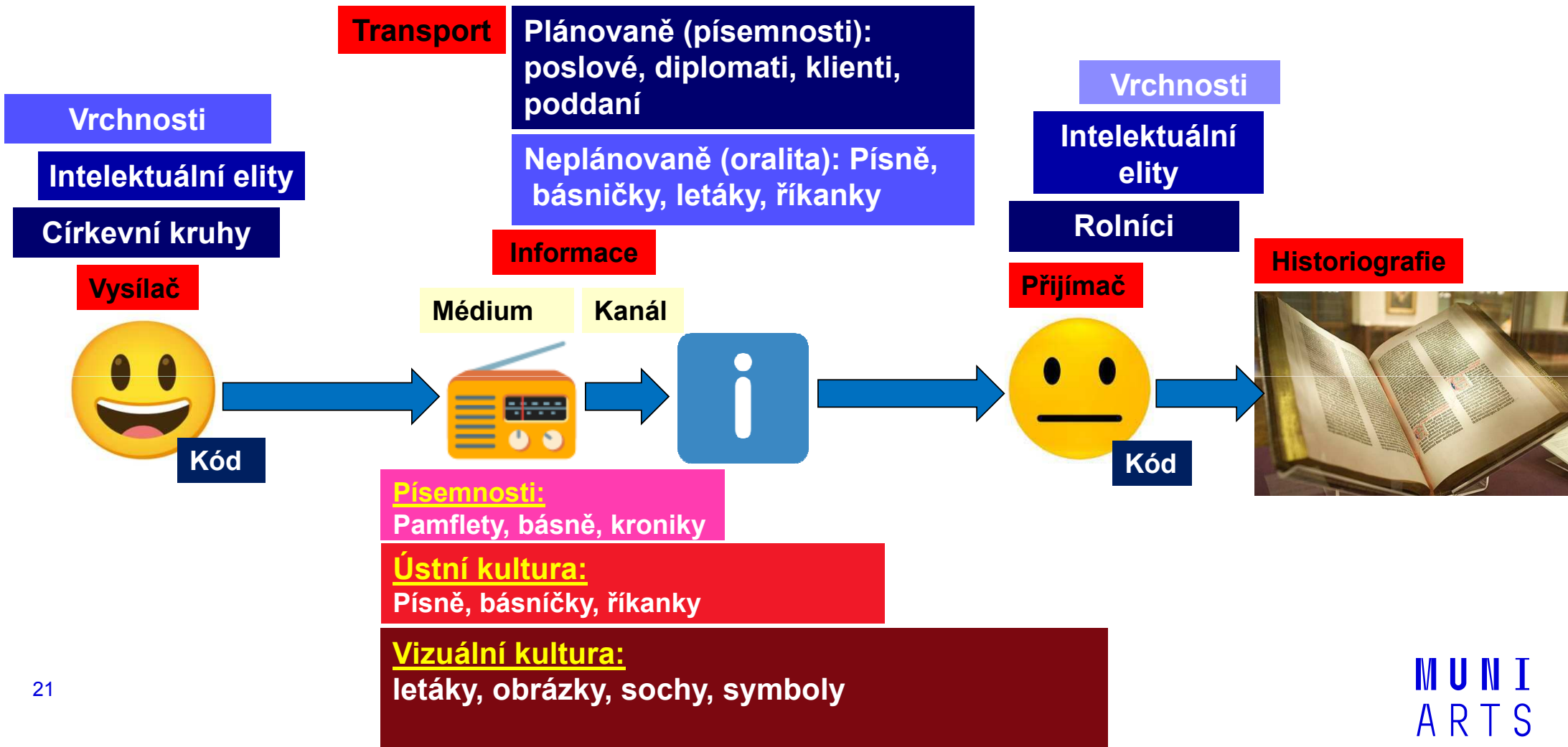
Ne všechno, se dnes jeví jako propaganda, taky propagandou je!

Jedním z hlavních rysů propagandy je persuasivita:
- způsob, jakým nás autor propagandy chce přesvědčit o jeho pravdě

Karel Hruza (*1961)
historik
IMAFO (Viedeň)/ FF MU

Předpoklady předmoderní propagandy

Předpoklady předmoderní propagandy

Propaganda?
Ano či ne...

Leták:

**„Nicht Bapst: nicht schreck
uns mit deim ban, Und sey
nicht so zorniger man. Wir
thun sonst ein gegen wehre,
Und zeigen dirs Bel vedere,,**

(Papstspottbilder, Lucas Cranach 1545
Vyrobené na zakázku Martina
Luthera – proti)

**Neděste nás, papeži, vaším
zákazem a nebud'te tak
vzteklý; jinak se otočíme a
ukážeme vám naše zadnice**

Předpoklady předmoderní propagandy

Propaganda?
Ano či ne...

Kronikářství:

Petr Žitavský – Zbraslavská *kronika* (1309-1339)
Charakteristika Jana Lucemburského

„Podívejme se na tohoto mladíka znamenitě nadaného a bohužel prokážeme, že veliká zkáza a počátek útrap vzešel celému království i jemu pro ničemnou společnost. Neboť tomuto mladičkému králi přidružili někteří šlechticové zemští své mladší syny, kteří v ničemném styku sváděli poddajnou mysl mladého krále k mnohým nedovoleným věcem. Neboť bujný věk mladičkého krále počal s bujnými duchy bujněti, píti víno až do opilství, trávití beze spánku noci při pitkách, věnovati se hodům a oddávati se špatným mravům a zvráceným zvykům...“¹

Předpoklady předmoderní propagandy

Médie

Badatelské výzvy:

Písemnosti:

Pamflety, básně, kroniky

Medium elit, velká váha v historiografii

Ústní kultura:

Písně, básničky, říkanky

Sekundární tradice, obtížná rekonstrukce kontextu, chybějící kódy

Vizuální kultura:

letáky, sochy, obrázky, symboly

Obtížná rekonstrukce Kontextu, chybějící kódy

Psychologie předmoderních aktérů?

Interpretace emocí?

Odhad úspěchu a dosahu propagandy?

úvod do propagandy

1. Technický úvod

2. Propaganda dnes
a dříve

3. Komunikační proces
a elementy propagandy

4. Předpoklady
a problémy
předmoderní
propagandy

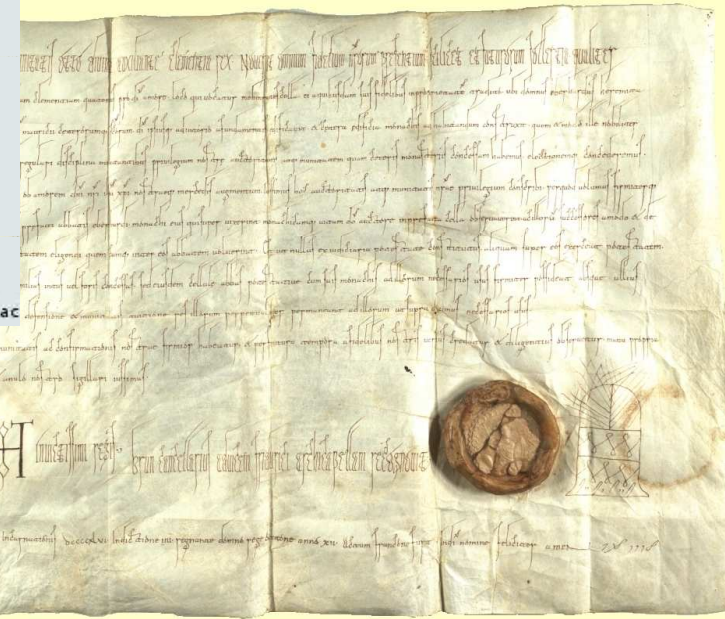
5. Několik příkladů...

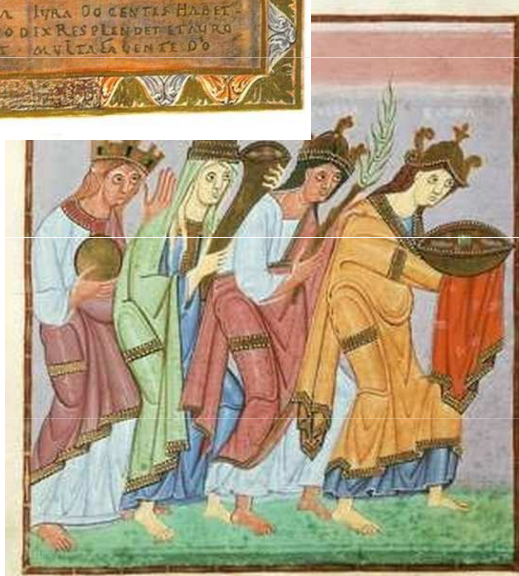
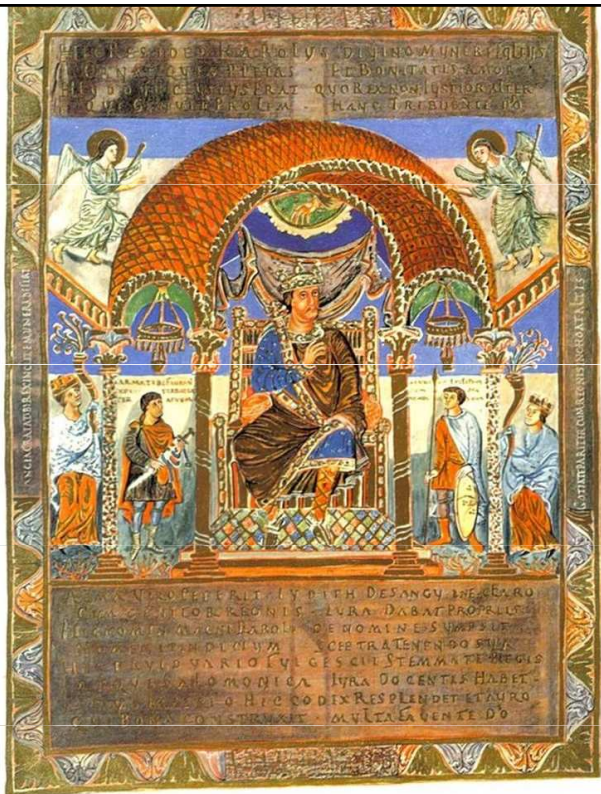

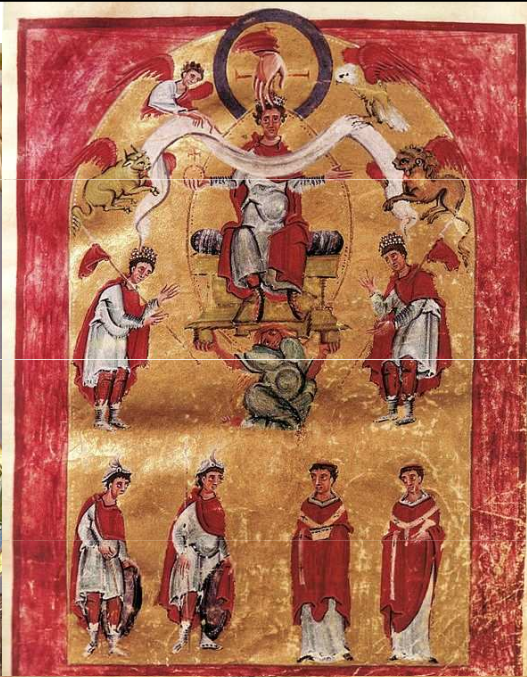
Média: vizuál

Problémy vizuálních medií

Otto, divina favente clementia rex
Signum domni Ottonis serenissimi regis **CURSUS HONORUM**
...anno vero regni gloriosissimi regis Ottonis

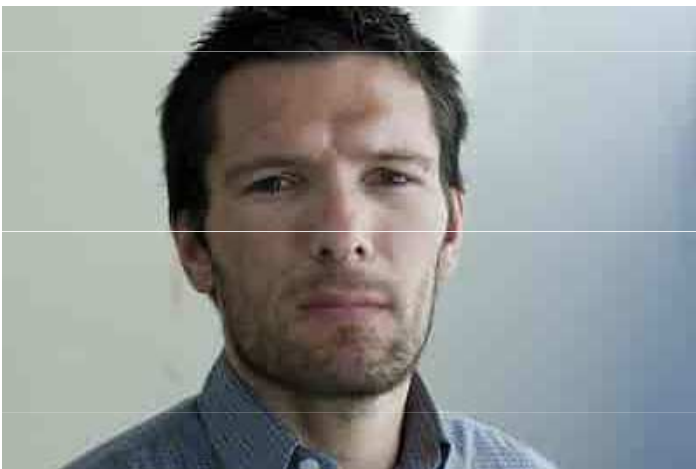
Biblia pauperum a problém vizuální kultury jako média

- Řehoř Veliký (590-604) v listu marseilleskému biskupu Serenovi: *“Co je písmo pro vzdělané, to jsou obrazy pro neznalé, kteří díky nim vidí, v co mají věřit; čtou v nich to, co nemohou v knihách.”*

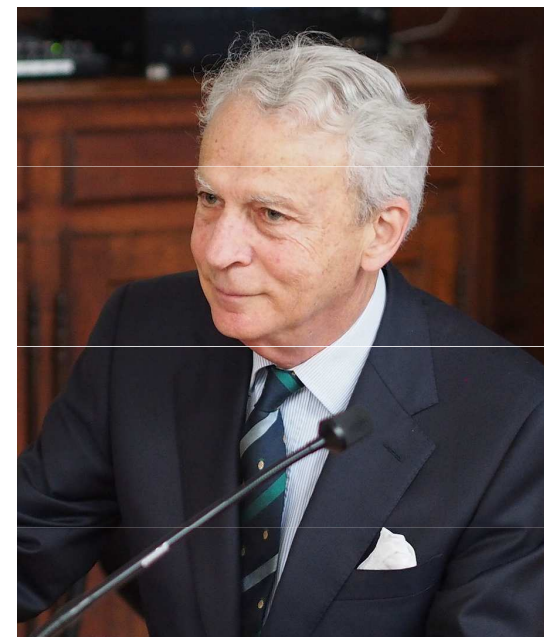
Kdo je na obrázku?

Veřejný prostor

CDB 1, č. 130, s. 124:
kanovník Zbyhněv „...ubi
christianitas incepta est...“

- Brian Stock
 - Textové komunity
- Leidulf Melve
 - Problém veřejného prostoru ve středověku
- Marcus Bull
 - Vztah písemné a orální kultury
 - I negramotní k ní mají zprostředkovaný přístup
 - Kázání!
 - Předčítání!
 - Listiny!
 - → neostrá hranice mezi literární, orální a vizuální komunikací

Média: mluvené slovo A gesto!

Problémy orality a paměti

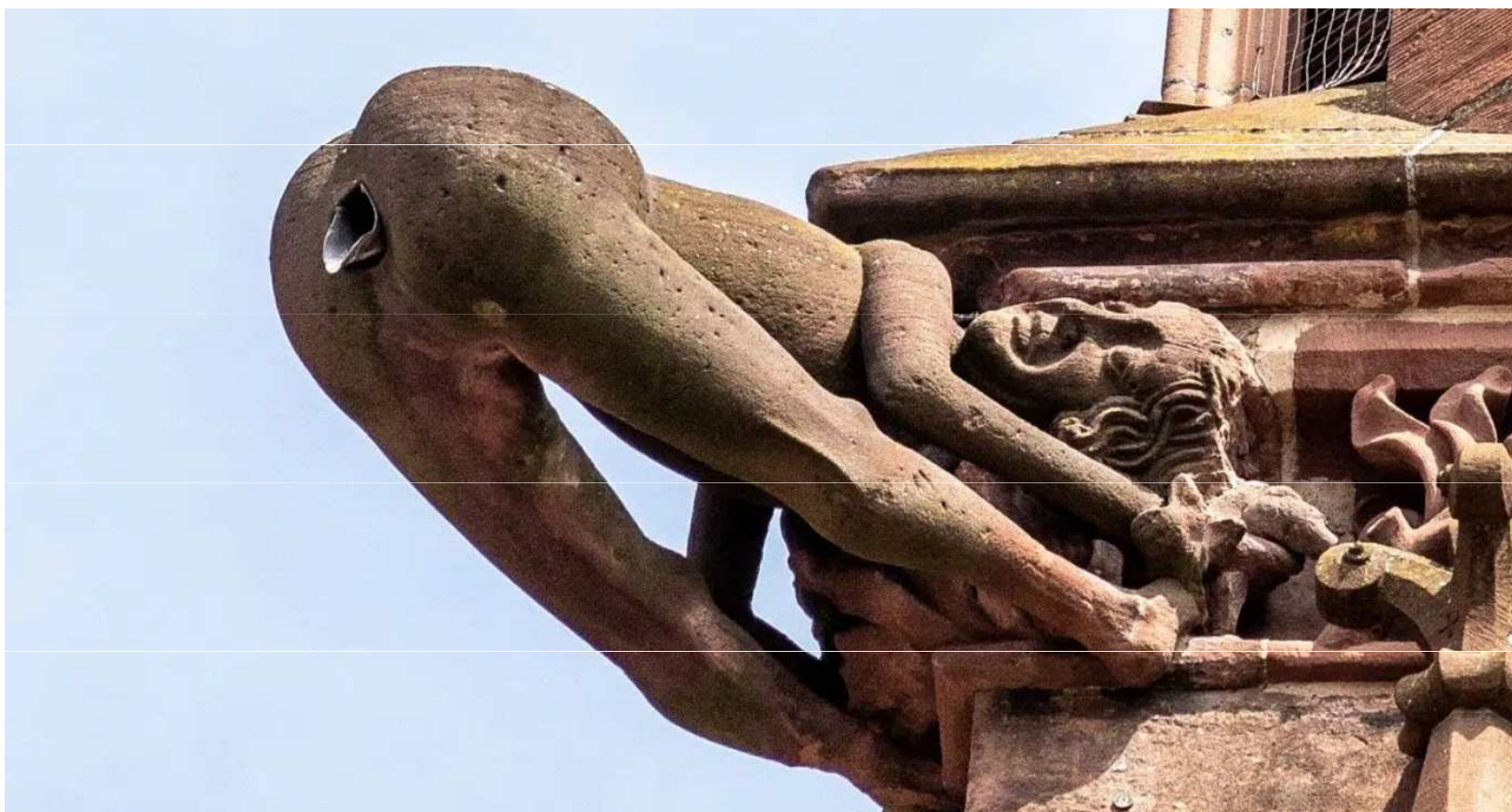
Kosmas, prolog: “A tak jsem počal své vypravování od prvních obyvatelů země české a jen **něco málo, co jsem poznal z bájného podání starců**, vykládám, ne z touhy po lidské chvále, nýbrž aby pověsti neupadly vůbec v zapomenutí, podle toho, jak umím a vím, lásce všech dobrých lidí.”

Kosmas, I. 10: “Ihned se **nadme domýšlivou pýchou a chtě zvědět, jakou vládne mocí, dá nositi meč po všech krajích** celé své země a oznámí **knížecí rozkaz**, že každý, kdo výškou těla přesahuje míru meče, nepůjde-li na vojnu tak rychle, jak bylo rozkázáno, má býti bez milosti mečem pokutován. Seznav, že se nad vyřčené slovo rychleji shromáždili na ustanoveném místě, **postavil se uprostřed na náspu, a obklopen jsa dokola lidem, opřen o štít a mávaje v ruce mečem, jal se mluvit**: „Bojovníci, ve vašich rukou jest již poslední vítězství, jindy jste nejednou zvítězili, nyní k hotové věci se hotovíte.”

Kosmas, II. 2: “A hned vyhlásil přísné nařízení a **dal na znamení svého rozkazu po celé zemi české nositi provaz upletený z lýčí**, na výstrahu, **aby každý opozdilec, který by přišel do tábora po daném hesle, věděl zcela jistě, že bude takovým provazem oběšen na šibenici**. Když se pojednou, v okamžení, **shromáždili na jedno místo a do jednoho, táhl do země polské**, zbavené svého knížete, nepřátelsky na ni udeřil,”

Kosmas, II. 4: “Tu kníže, **pozdvihnuv ruku nad svatým hrobem**, takto počal mluvit ke shromáždění lidu: „**Bratří, pozdvihněte společně své pravice k Hospodinu** a mějte pozor na mé řeči; chci, abyste je **přisahou na svou víru potvrdili**.”

Kosmas II. 40: “... pak ho král (Vratislav) **vzal úskočně za pravou ruku** a vedl ven z tábora, jako by chtěl tam s ním v soukromí mluvit. Vtom vida **rukověť a zlatý jílec meče, jež měl ten bojovník za pasem**, mezi jiným se ho ptal, co svým mečem dovede. **On odpoví: „I kdybys položil mlýnský kámen na přílbu, obojí spolu i hlavu a tělo až k boku jednou ranou tímto mečem přetnu.“** Divil se král na oko, pochvaloval meč a žádal, aby mu jej ukázal. On, nic zlého netuše, vytáhl meč z pochvy a vložil jej králi do ruky. Král se ho chopil, potřásl jím a pravil: „Co chceš nyní dělat, kurví synu?“ a k přítomnému komorníkovi Vítu Zelibořici, jenž jediný s ním byl, člověk horší nad nejhoršího: „Chyť ho, chyť, zvedni a svaž do kozelce!“”

Augustus: počátky římského impéria

Padesát odstínů pravdy

– Historický a kulturně společenský context

- 45 př. N. l. C. I. Caesar adoptoval svého prasnovce Octaviana, který se stal jeho hlavním dědicem
 - → po atentátu r. 44 Octavian povinován s dědictvím převzít i závazky, ať už vůči veteránům C. legií nebo vůči C. samotnému → pomsta vrahům jako projev *pietas*, tedy svědomitého plnění mravních závazků
 - ↔ Octavián už v této fázi se svou *pietas* mistrně pracuje
 - Před ustanovením II. Triumvirátu spojenectví s Ciceronem proti M. Antonioví ↔ M. Antonius zadržuje dědictví x Octavianus demonstrativně ctí závazky a získává na oblibě
 - → 43 př. N. l. mutinská válka / obležení Bruta M. Antoniem / porážka M. Antonia senátním vojskem
 - M. Antonius uzavírá spojenectví s M. A. Lepidem a dalšími místodržícími a táhne do Itálie
 - Octavianus se přidal na jeho stranu a obsadil Řím → stíhání C. vrahů
 - Druhý triumvirát, pronásledování C. vrahů a proskripce
 - Zřízení C. kultu

Augustus: počátky římského impéria

L. 44/43

Augustus: počátky římského impéria

Po misenské smlouvě r. 39 př. n. l.

Augustus: počátky římského impéria

M. Antonius co by Herkules
↔ Anoniové jako H. potomci

Fig. 35. Carved stone from a ring.
Hercules with the features of
M. Antonius.

M. Antonius jako Neos Dionýsos
↔ po přesunu na Východ – stylizace během
triumfu and Arménií v Alexandrii

Augustus: počátky římského impéria

– Octavianus

- Posiluje svou mocenskou pozici
 - 1) Perusijská válka – Octavián vmanévrován do pozice osoby zodpovědné zabezpečit veterány již obsazenou půdou
 - Porážka nespokojenců vedených bratrem M. Antonia → exodus M. stoupenců na V
 - 2) Díky lodím od M. Antonia 36 př. n. L. v bitvě u Naulochu poražen S. Pompeius
 - 3) Od Lepida odpadají jeho legie po neúspěšném pokusu zmocnit se Sicílie - Lepidus ztrácí svou pozici, stává se alespoň pontifikem maximum
 - 4) M. Antonius poražen Parthy
 - X triumf v Alexandrii
 - ↔ popuzení Římanů
 - 31 př. n. l.: Bitva u Actia
 - 29 př. n. l.: Uzavřeny brány Janova chrámu
 - 27 př. n. l.: Senát oficiálně ukončil občanskou válku

Augustus: počátky římského impéria

Herakles/Antonius jako žena

Asia recepta 29 př. N. l. trium and Dalmaty, Egyptem a a bitva u Actia

45b. Herakles/Antonius wendet sich sehnsüchtig zu Omphale/Kleopatra zurück.

Augustus: počátky římského impéria

Tradice

- V reakci na Antoniovu řeckou/východní, dyonýsovskou kulturní orientaci proklamován
 - Tradicionalismus
 - Archaické nebo klasické výrazové prostředky
 - “Apollonství”
 - ↔ Pietas
 - X v praxi často eklekticismus

Augustus: počátky římského impéria

Apollón Actijský

Apollón Actijský

Augustus: počátky římského impéria

Mytologičtí předchůdci

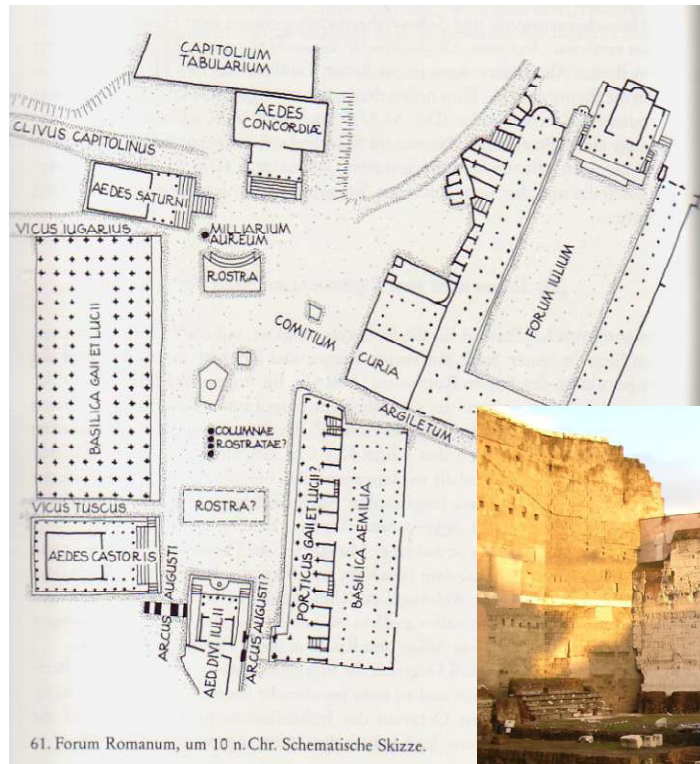
- Vazba na Venuši a Marta
- Zdůraznění vztahu k Aeneovi

Augustus: počátky římského impéria

Forum Romanum kolem r. 10

Chrám božského Iulia

Augustus: počátky římského impéria

Sidus Iulium

Vous jako symbol smutku

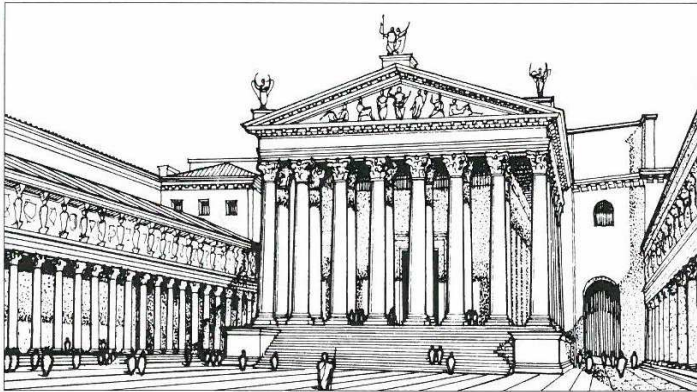
Augustus: počátky římského impéria

Forum Romanum

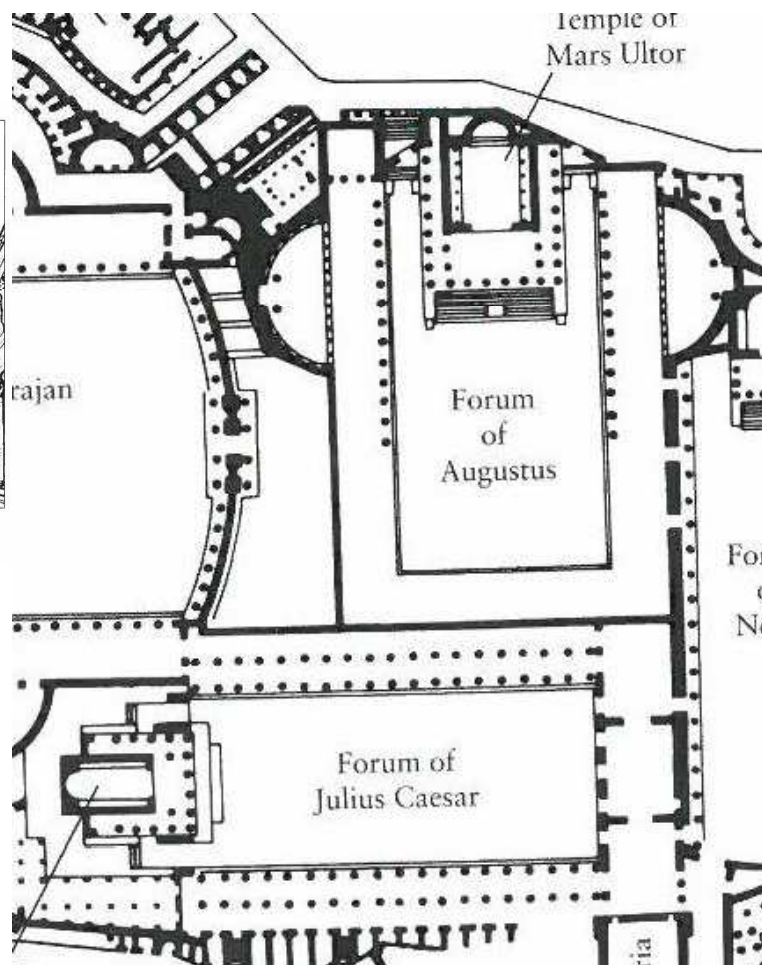

Fig. 52. View of the Temple of Apollo and the House of Augustus on the Palatine.

Chrám Martův

3.3 Temple of Mars Ultor, Forum of Augustus, Rome, reconstructed view

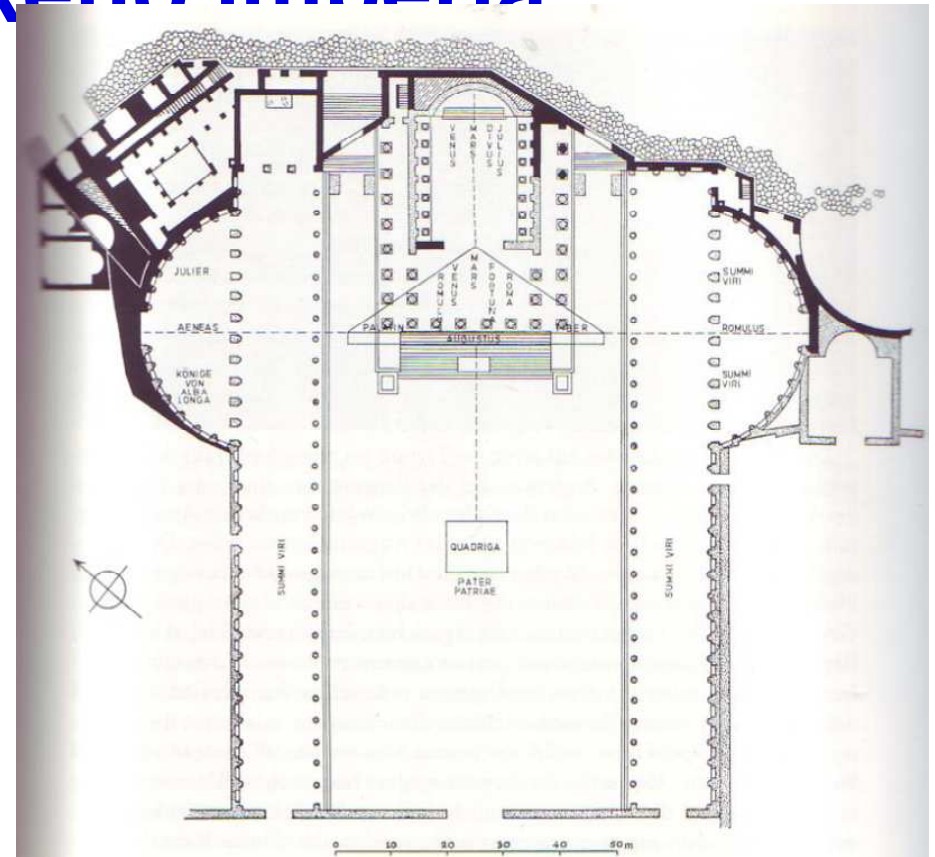

Ara Pacis

Augustus: počátky římského impéria

- Oslava Marta, Venuše, C. I. C., Romula (virtus), Aenea (pietas)

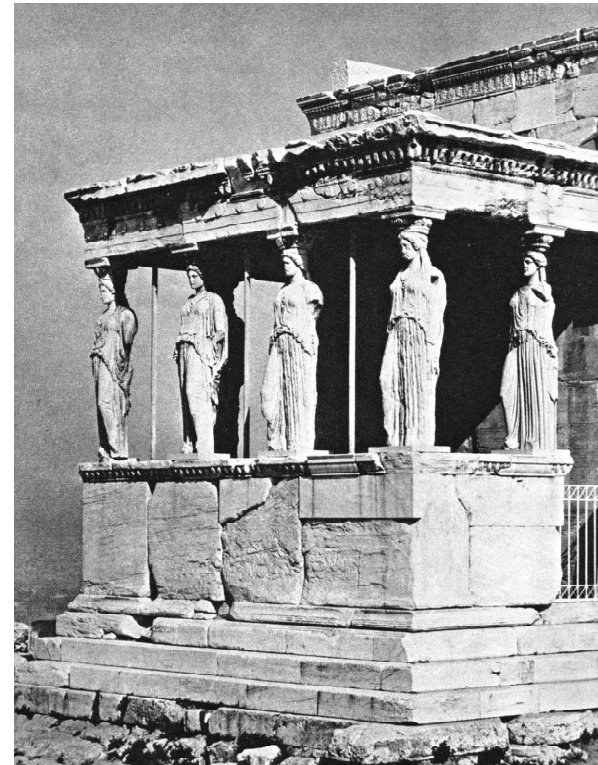
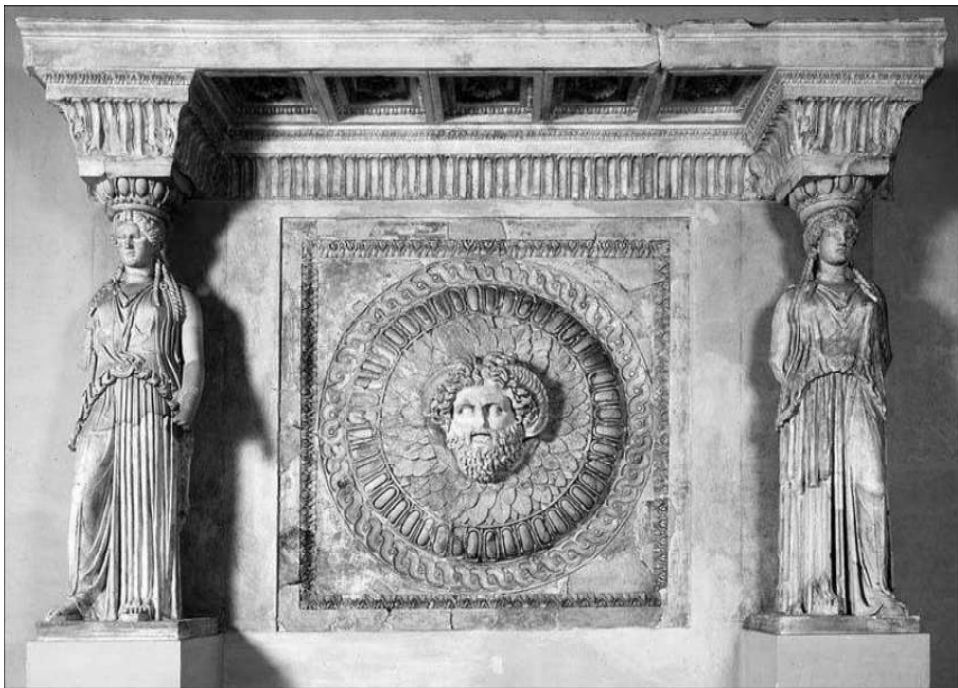

149. Rom, Augustusforum. Grundriß mit Rekonstruktion des Statuenprogramms. Der südliche Teil des Platzes ist noch nicht ausgegraben.

Augustus: počátky římského impéria

Řím

Athény

Augustus: počátky římského impéria

- Iupiter Ammón jako otec Alexandra, pokořitele Východu
 - ↔ Augustus, pokořitel Parthů

Augustus: počátky římského impéria

- Augustovo mausoleum na Martově poli
 - Vzorem Alexander Veliký (tumulus makedonské traduce)
 - Bronzové políře s res gestae
 - Dva egyptské obelisky

Augustus: počátky římského impéria

Aosta, vítězství u Salassy

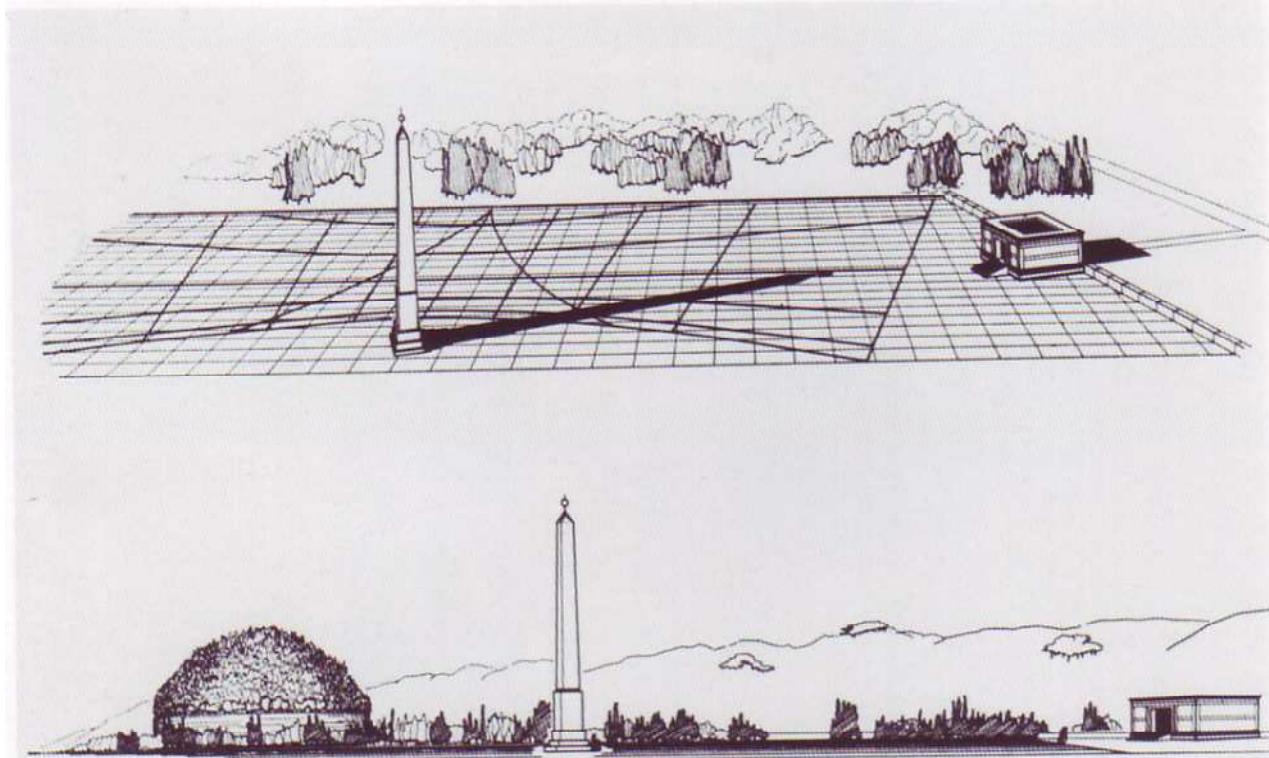

Susa/Segusio

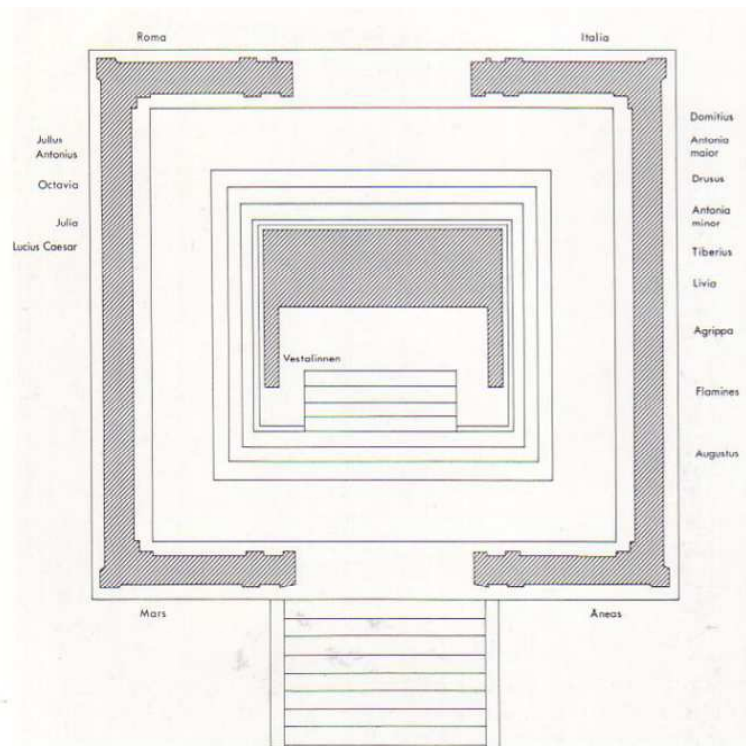
Augustus: počátky římského impéria

Ara Pacis (13-9 př. n. l.; obelisk z Egypta na narozeniny Octaviana a Livie vrhá stín na vchod)

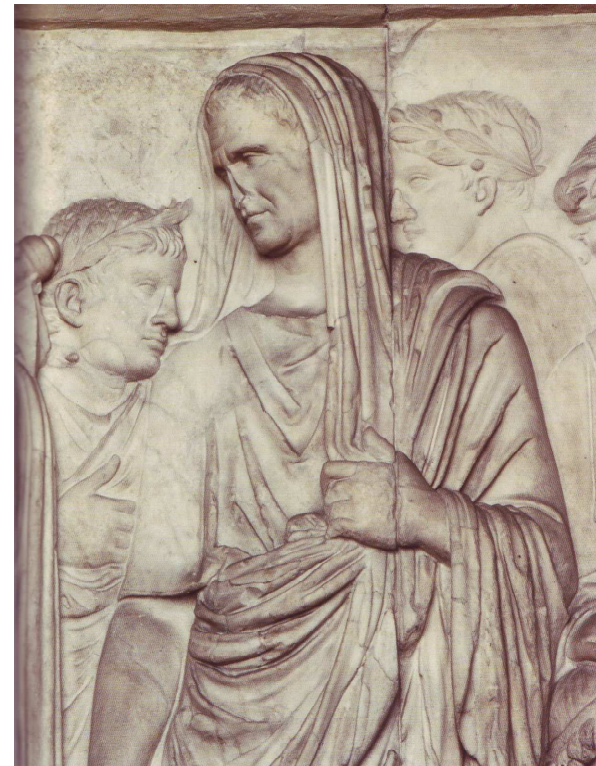
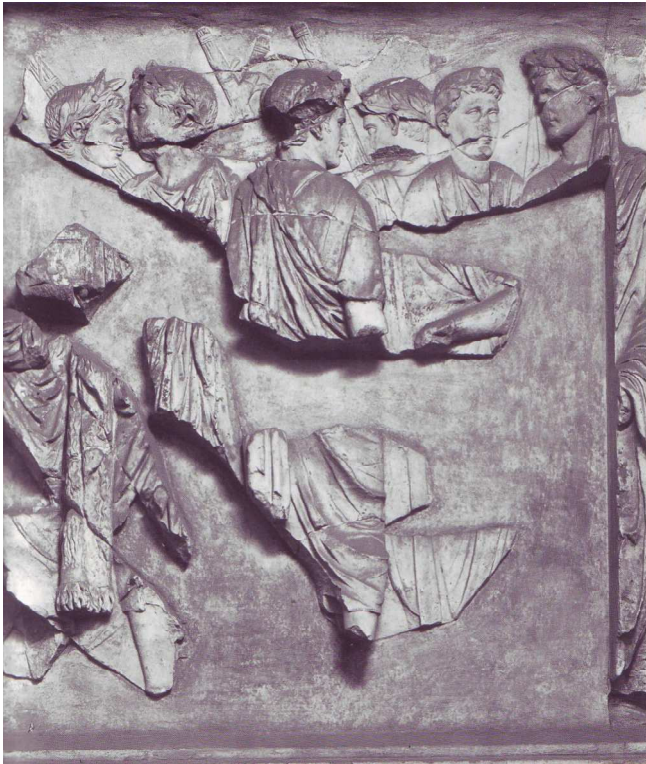
Augustus: počátky římského impéria

Ara pacis – inspirace vysokým řeckým uměním

Augustus: počátky římského impéria

Augustus a Agrippa – výška postav

Augustus: počátky římského impéria

Kosmický rámec (sfingy, Coelus, Sol a Aurora a Luna; politický rámec: podrobení východu i západu)

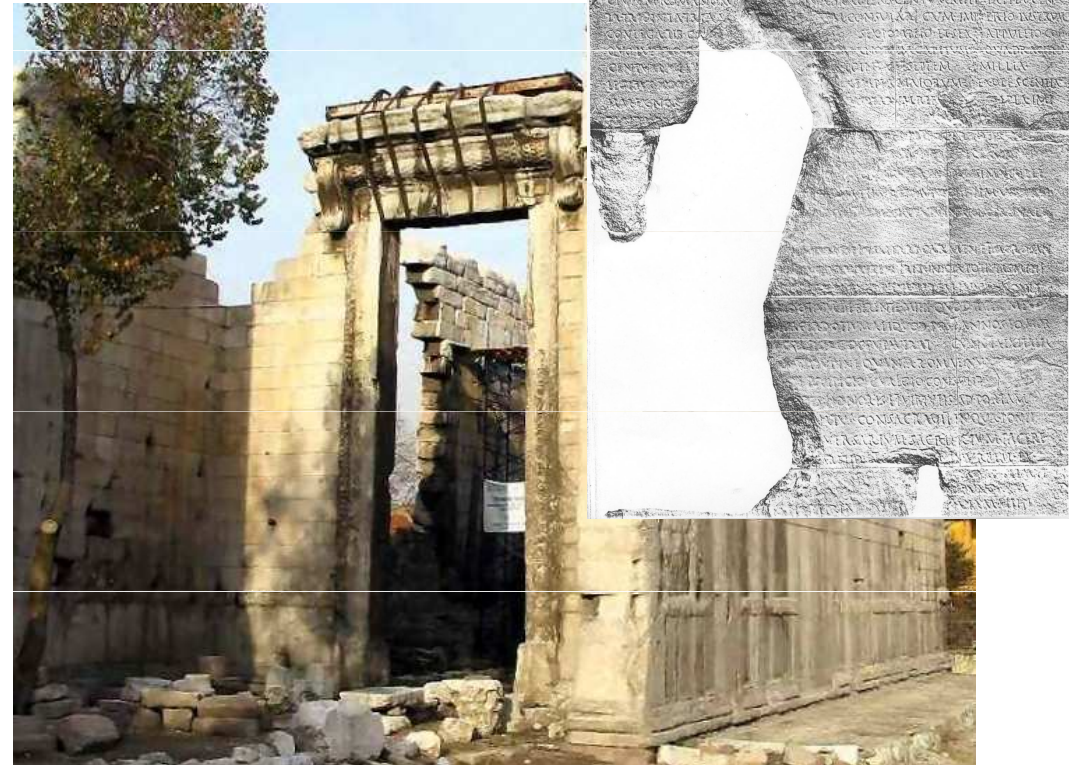

Augustus: počátky římského impéria

Res gestae divi Augusti

- 19. 8. 14 n. l., tedy měsíc před smrtí
- Originál vyryt do bronzových stél jeho mauzolea
 - Dochován jako *Monumentum Ancyranum*, *Monumentum Apolloniense* a *Monumentum Antiochenum*
- 35 odstavců ve třetí osobě od zavraždění Caesara
 - 2–14: Politická kariéra, úřady a pocty
 - 15–24: Augustovy dary peněz, půdy i obilí, podpora veřejných prací i her – důraz na to, že plynula z jeho osobního majetku (600 mil. denárů)
 - 25–33: Vojenské a diplomatické akce
 - 34–35: Řím schvaluje jeho vládu a skutky

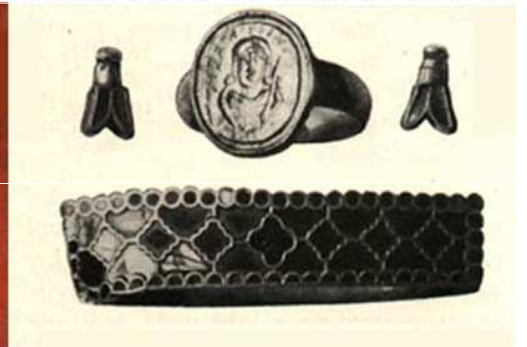
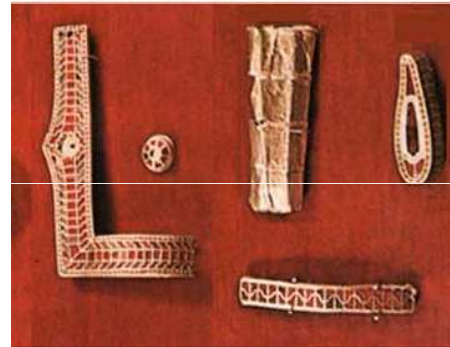
Monumentum Ancyranum

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

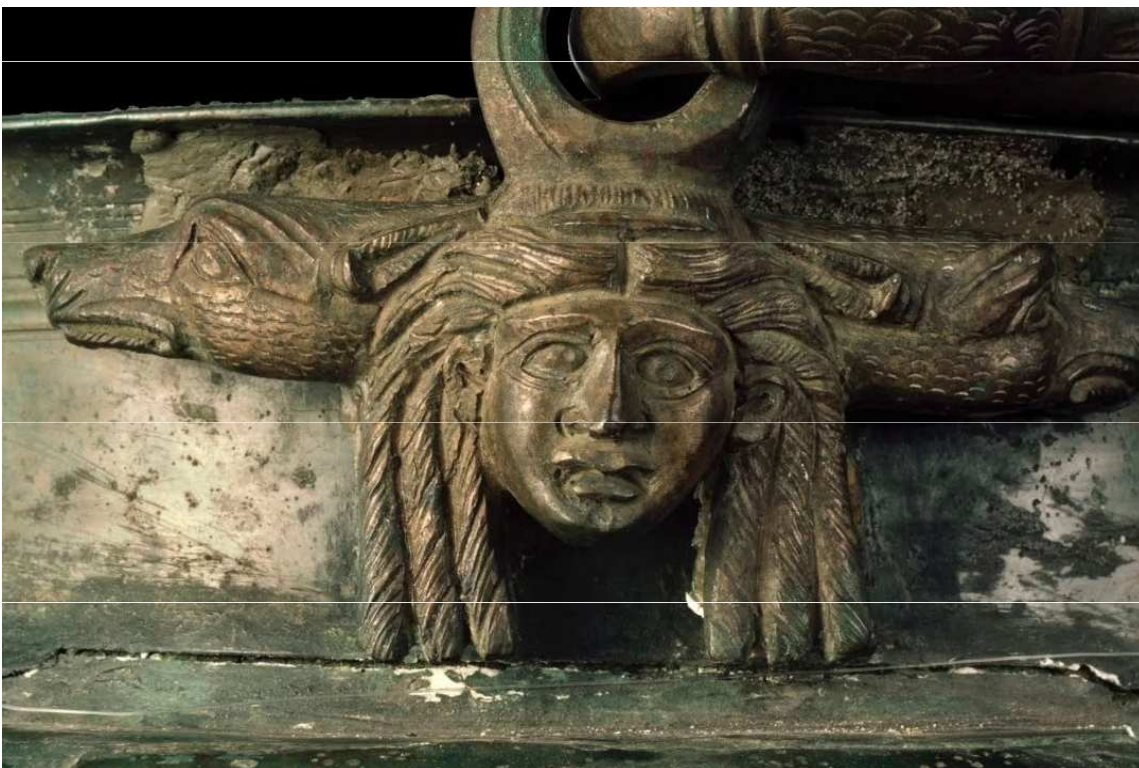

Tournai, hrob krále Childericha, 481

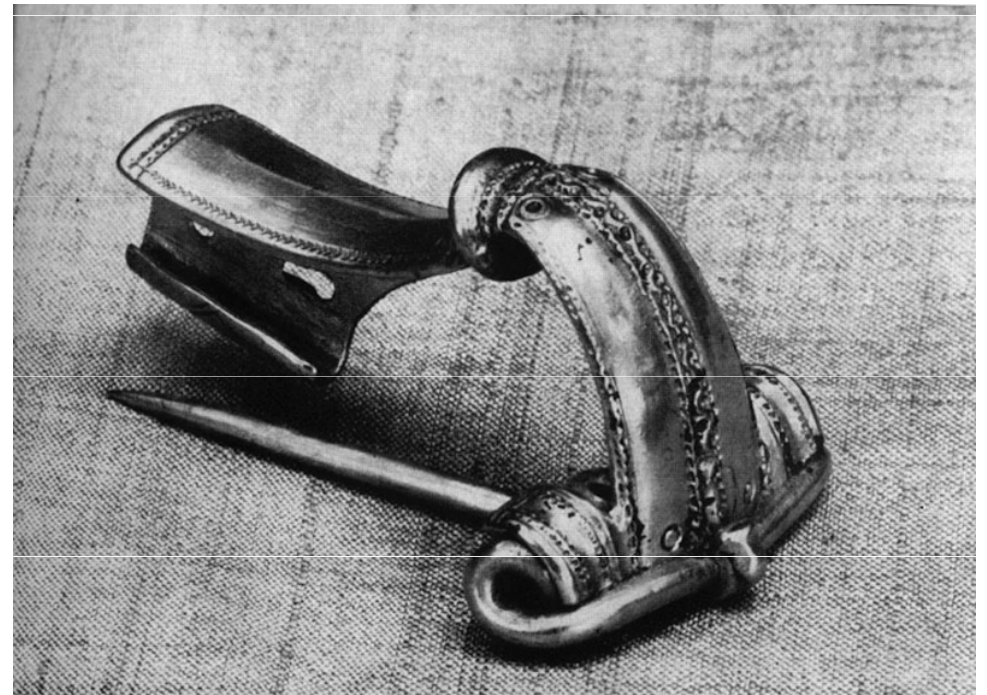
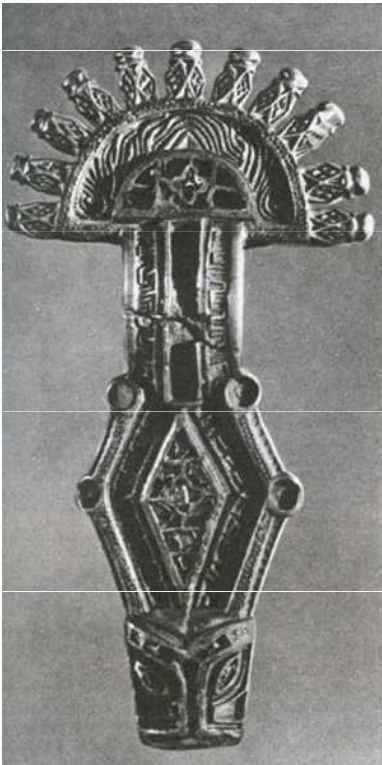

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

Picí servisy

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

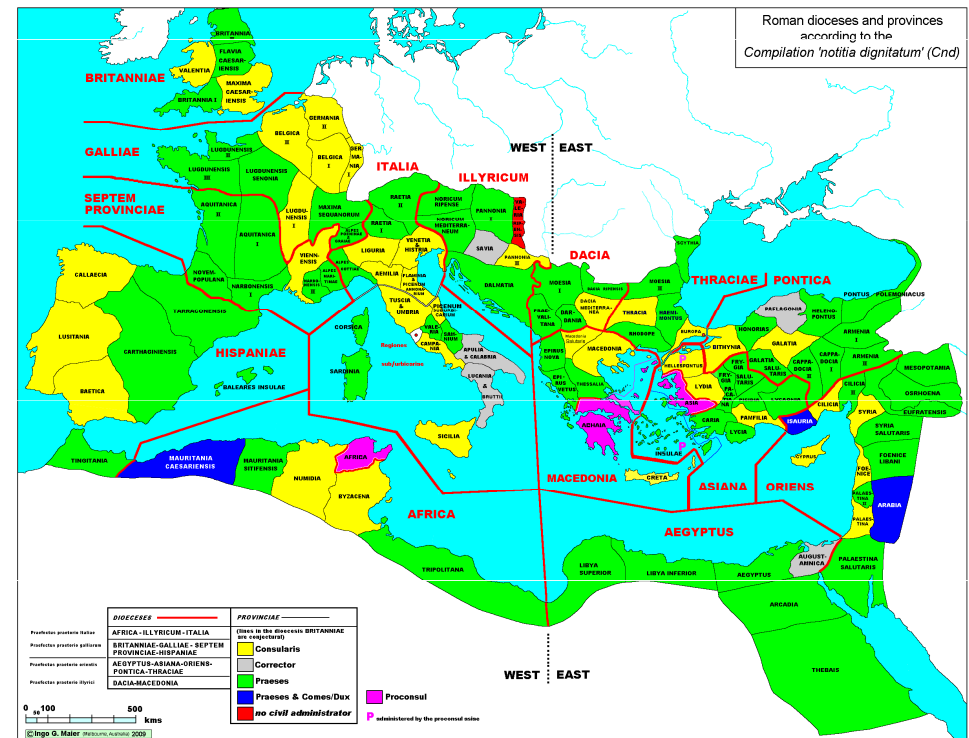

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

- Origines gentium
 - Trója (např. Frankové, Římané)
 - Božstva (např. Langobardi)
 - Biblická dějeprava (např. Češi, Bavoři)
 - V církevním prostředí – oblíbeny „genealogie“ vedoucí k apoštolům

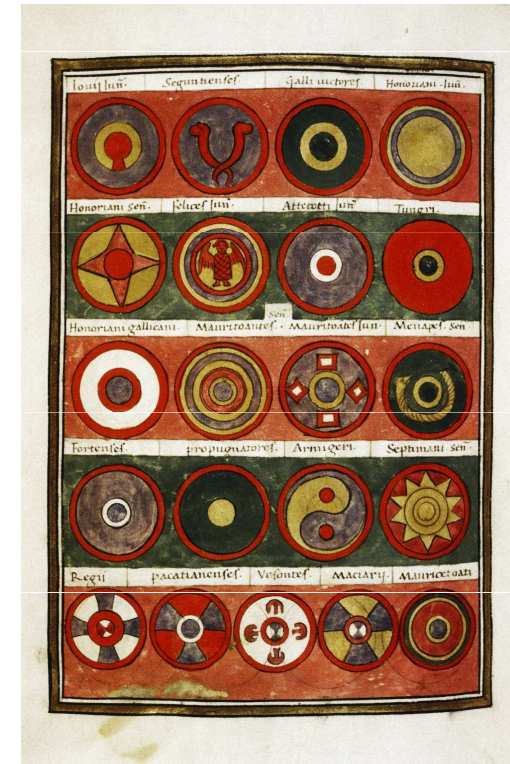
Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

- Oslabení římské obchodní sféry
- Stahování posádek ↔ vnitřní pnutí

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

- *Notitia dignitatum* (odznaky na štítech, Bodleian Library, Oxford)

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

- Vizigóti
 - Tolosánská říše (418-507)
 - Toledánská říše (507-711/725)
- Ostrogóti (488-552)
- Langobardi (568-774)
- Vandalové (428-534)
- Burgundové (411?-532)
- Anglosaská království
- Frankové (482-)

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

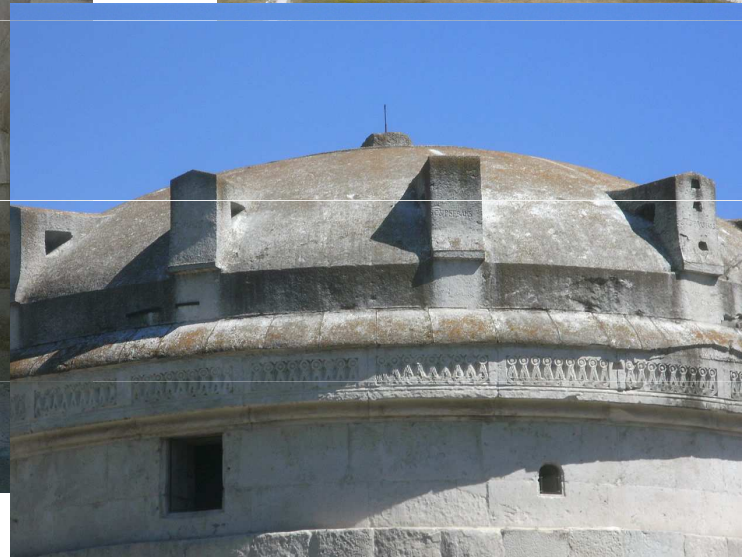
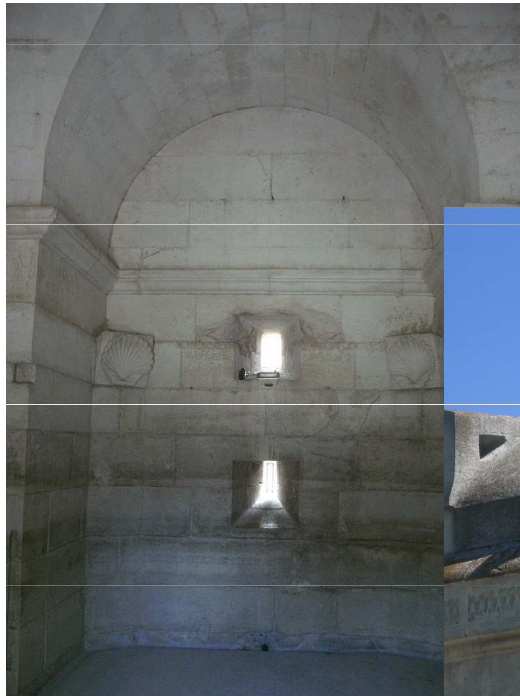

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

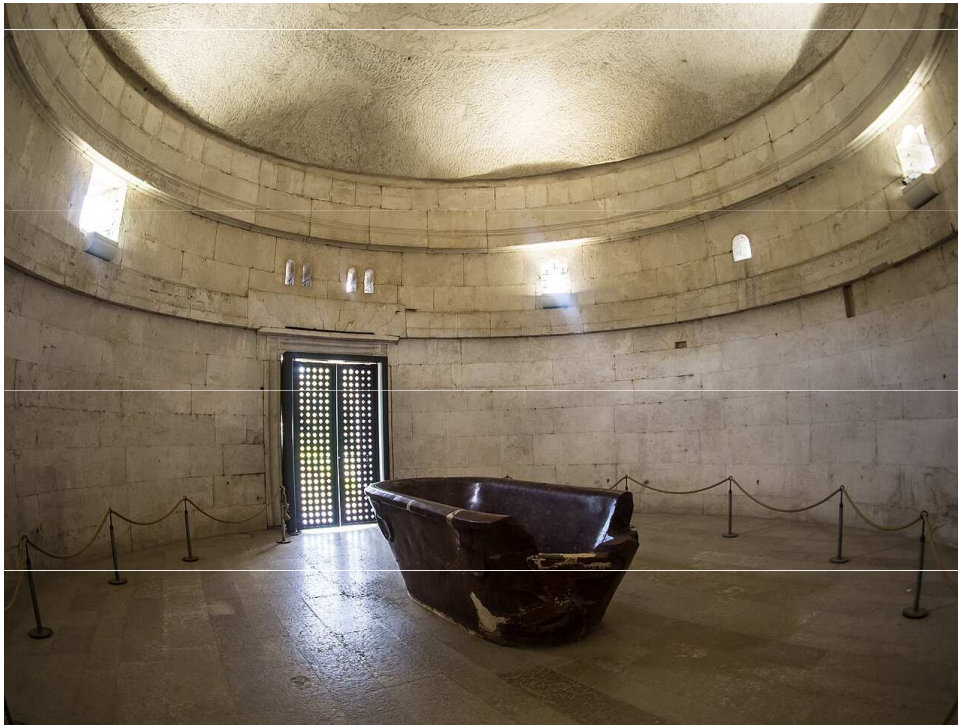

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

- Theoderichovo mausoleum
 - Centrála o poloměru 4,4 m
 - Dvanáct výběžků na střeše se jmény apoštolů a evangelistů

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

- Pořádání her (Theoderich Veliký, Chilperich I)
- Dovoz obilí (Theoderich Veliký)
- Poradci a dvořané z řad původních elit (Theoderich Veliký, franští králové)

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

– Listinné formule

Chlotacharus, rex Francorum, vir inluster

Litprandus, rex Langobardorum, vir
excellentissimus

Gregorius, gloriosissimus dux

Vir gloriosissimus Gundobadus, rex
Burgundionum

– Cursus honorum

– Notitia dignitatum (406)

Illustres (S) po 350

Spectabiles (S) po 350

Clarissimi (S)

Perfectissimi (J)

Ducenarii (J)

Centenarii (J)

Egregii (J)

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

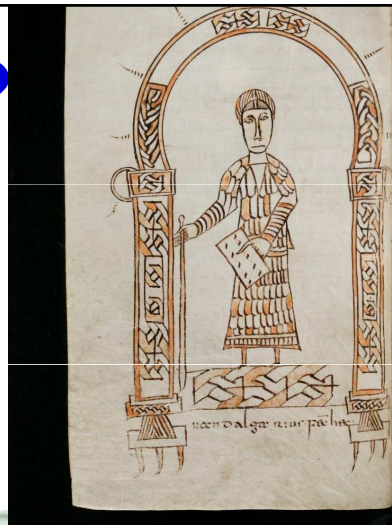
- Chlodvík (481/2-511) a purpurový plášť
- Řehoř z Tours (538-594)
- Řehoř z Tours, II.38 (přel. J. Kincl)
- Tenkráté také dostal od císaře Anastázia list o jmenování konsulem a v bazilice sv. Martina si oblékl purpurovou tuniku a plášť a na hlavu si vložil diadém. Potom nasedl na koně a přihlížejícímu lidu vlastní rukou s největší štědrostí rozhazoval zlato a stříbro po celé cestě až k biskupskému chrámu. A od onoho dne jej titulovali jako konsula anebo Augusta.

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

– Zákonodárství

- Pactus legis Salicae (511)
- Edictum Rothari (643)
- Lex Burgundionum (516-524)
- Lex Romana visigotorum/Breviarium Alaricianum (506)
- Lex Baiuvariorum
- Lex Alamannorum

Bibliothèque du Patrimoine de Clermont
Auvergne Métropole, France, 10th century

Edictum Rothari, St. Gallen, Stiftsbibliothek
St. Gallen, Cod. Sang. 730, p. 18

MUNI
ARTS

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

– Chilperich I. (561-584) teologem?

– V.44 (přel. J. Kincl, 293) : V téže době napsal král Chilperich malý spis o tom, že svatá Trojice nemá být označována rozlišením osob, ale nazývána pouze Bohem. Prohlašoval, že není důstojné, aby Bůh byl nazýván osobou. Tvrdil také, že týž je Otcem, kdo je Otcem i Synem. „Tak se to jevilo prorokům a patriarchům“, pravil, „tak jej zvěstoval zákon“. A když přikázal, aby mi to přečetli, řekl: „Chci, abys tak věřil ty i ostatní církevní učitelé!“ Já jsme mu odpověděl: „Musíš opustit, vznešený králi, tento blud...“

Barbaři před branami? Theoderich a ti druzí

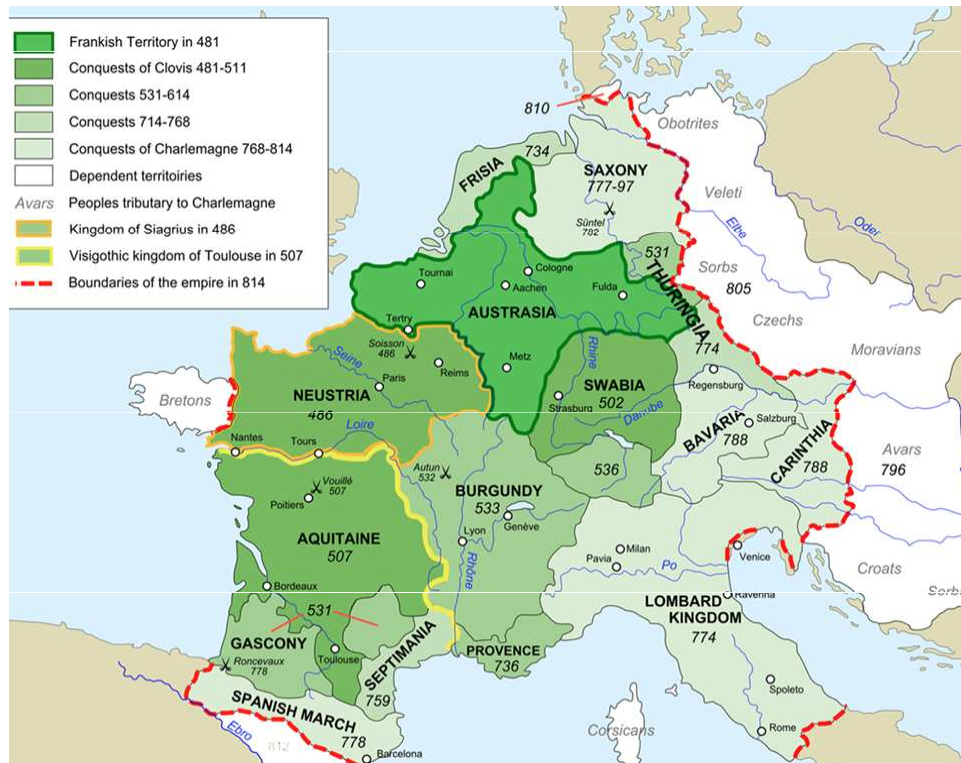
- Chilperich básníkem?
 - V.44 (přel. J. Kincl, 294) : Král Chilperich napsal také několik knih veršem, v nichž si bral za vzor Sedulia. Ale ty verše se nechtějí podříditi vůbec žádným pravidlům o metru. K naší abecedě přidal i nová písmena, a sice ω , jak je mají Řekové, ae, the, wi... A po vše obcích svého království poslal listy, aby se to mládenci tak učili a staré knihy aby byly vymazány pemzou a přepsány.

Karel Veliký a jeho lidé

- Karel Veliký (768/774-814, 800 císařem)
- Z dynastie Pippinovců (potomci Arnulfa Metského a Pippina I. (Ansegis a Begga), rádců nezletilého krále Dagoberta I. v Austrasii)
- Od 687 (bitva u Tertry) majordomy na V i Z
- 751 královské pomazání Pippina III.

Karel Veliký a jeho lidé

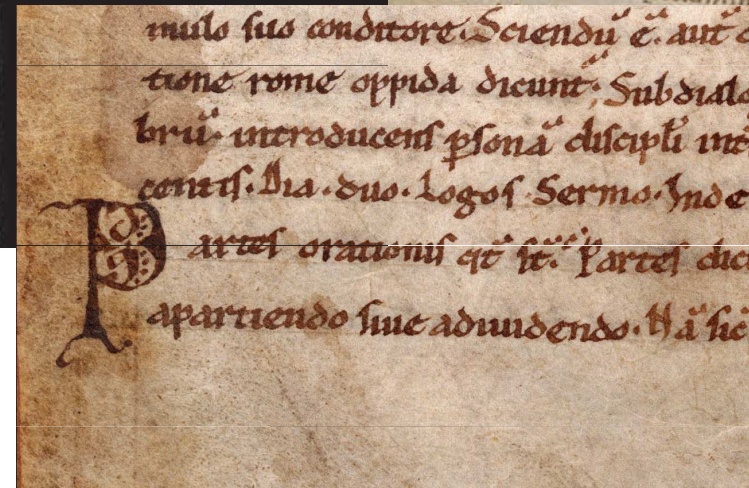
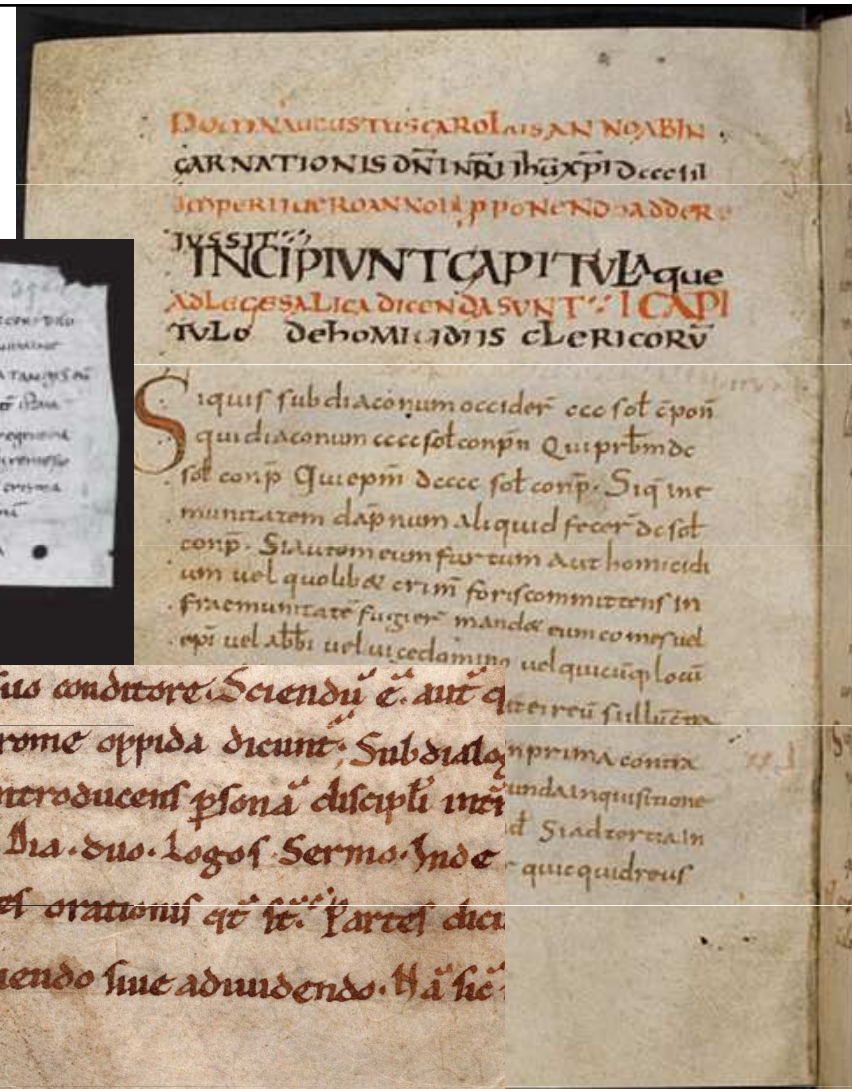
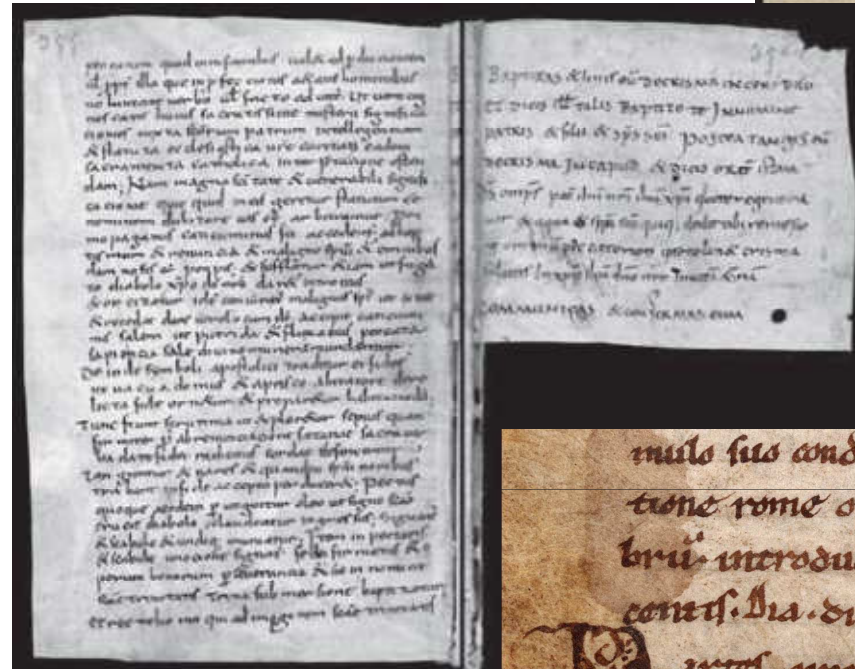
– Územní expanse

- Jádru říše: Austrasie, Neustrie a Burgundsko
- Absorbování Durynska (717/719)
- Připoutání Akvitánie (a střet s Araby) (715-721)
- Obnovení kontroly nad středomořským pobřežím (Marseilles, 736)
- Obnovení kontroly nad Alemánií (Cannstadt) (715-721, 742)
- Podmanění Bavorska a Korutan (721-788, Tassilo III.)
- Připojení Langobardského království (774)
- Dobytí Saska (777-797)
- Vznik marky za Pyrenejemi (budoucí Katalánie) (795)
- Porážka Avarů (796)

Karel Veliký a jeho lidé

– Kapituláře

- Právo
- Teologie
- Morální diskurs
- Administrativa
 - Biskupské kapituláře
 - Rané výbory z kapitulářů (Ansegis)
 - Lokální příručky místního kléru

hoc uero oportet in officio ubi
capo. Sed quibus apice
dixim. nunc uis bu eudam
luriam a use uac cepimus
spiritaliter dis idimus.
EXPLICIT EXPLANATIO
elie calthe reuie.

KV

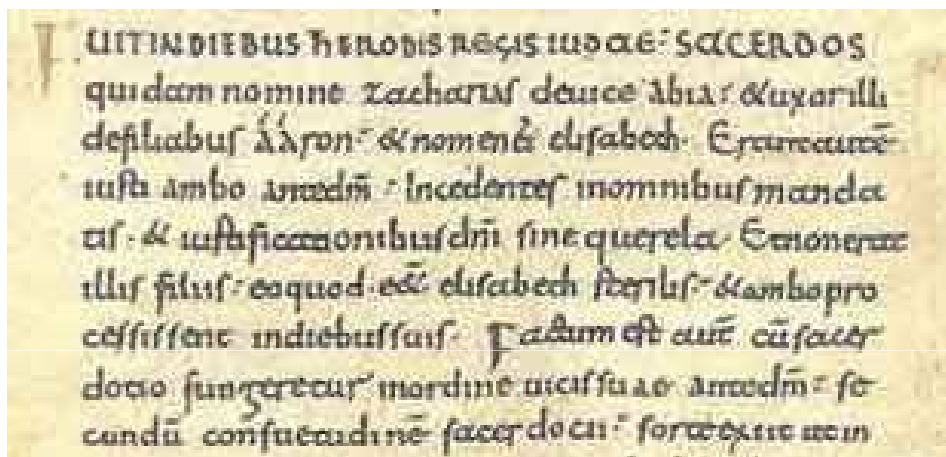
Αδευδαεα Αοε
bihionda londanen
TRAIS IORDANEN
5
U I O E I S A U T E M T U R B A T
θεσσαλονικη
6
7
ASCENDIT IN MONTEM
7 mid h. 5 p r e t t e in mox 5 o n e a l b e t d o n
Cum sedisset accessit
co him

Emi nomniū dōmī dōmī
qum scho ur qū dōmī dōmī
p fū dōmī dōmī dōmī dōmī
Non dōmī dōmī dōmī dōmī
Oppendit x cū dōmī dōmī
dōmī dōmī dōmī dōmī

ad hīc i u a d i n p o r t e o p p u l t i o r u a p o r t e c o p o r
p o r m i l i t o u r f u c o l t c o n s u n d i t u o l m p d i p a b o d o u e

TULLUS HOSTILIUS POST LONGAM
PACEM BELLARE PARAUIT
ALBANOS UICIENTES PIDENATES
VICIT ET ADIECTO MONTES AD ELIO
URBEM AMPLIAUIT

Karel Veliký a jeho lidé

FUIT IN DIEBUS HERODIS REGIS IUDAE SACERDOS
quidam nomine Zacharias de uice Abia: & uxor illi
desfluabus Anna: & nomen eius Elisabeth. Erantque
iusti ambo: & incedentes in omnibus manda-
tis: & iustificationibus domini sine querela. Et monerunt
illis filius: eo quod esset Elisabeth sterilis: & ambo pro-
cessissent in diebus suis. Factum est autem cum sacer-
dotio fungeretur in ordine uicis suae: antequam se-
cundum consuetudinem sacerdotum: forte exiret ut in

Karel Veliký a jeho lidé

– (Církevní) reforma

– Unifikace vs. pestrost

- Revize biblického překladu
- Opisování starších příruček „národních“ práv
- Protežování benediktinské řehole
- Revize kanonického práva
 - Snaha získat v Římě autentický text

Karel Veliký a jeho lidé

- Walafriid, in, Einhard, Vita Karoli Magni, přel. Daniš: Výše zmíněný človíček – měl velmi drobnou postavu – postupně dosáhl na Karlově dvoře svou moudrostí a důsledností takového věhlasu, že nejmocnější a nejmoudřejší král té doby a milovník moudrosti téměř nikomu z dvořanů nesvěřoval svá tajemství tak jako jemu. A to právem. Neboť obratně dbal na to, aby svou vyvolenost, která se pro mnohé stala terčem nenávisti a útoků, předčasně neztratil, a aby se nezapletl do neblahých úkladů.

Karel Veliký a jeho lidé

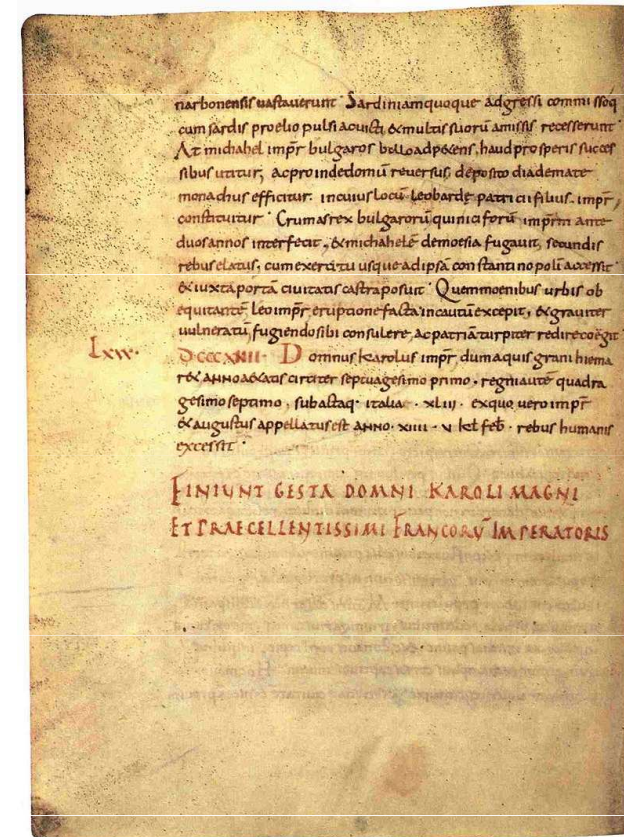
- **Fredegarii Scholastici Continuatio (Childebrand)**, kap. 33., s. 182: „Onoho času **s radou a souhlasem všech Franků** vyslav posly a obdržev od apoštolského stolce a obdržev od apoštolského stolce příkaz, byl přejasný Pippin volbou všech Franků, s biskupským posvěcením a s pokořením se knížat, jak ukládá starý pořádek, pomazán na krále spolu s královnou Bertou.“
- Nota de unctione Pippini auctore monacho sancti Dyonisii, s. 1:
- Annales Mettenses priores, s. 7: „...nobilissimus et cognatus sanguis Francorum sub incerto belli impetu funderi...“ (Bitva u Tertry ; podobně při líčení bitvy u Vincy na s. 23-25)

Karel Veliký a jeho lidé

- **Pavel Diaconus:** V této době v Galii franští králové degenerovali. Od své původní odvahy (*fortitudine*) a dovednosti (*scientia*), ti, kteří byli považováni za majordomy, začali spravovat královskou moc a dělat vše, co je pro krále zvykem, neboť z nebe bylo určeno, že království Franků má být převedeno na potomstvo těchto mužů.

Karel Veliký a jeho lidé

- **Annales regni Francorum**, s. 8-10: „DCCXLVIII. Würzburgský biskup Burchard a Folrad, kaplan (a opat v St. Denis!), byli posláni k papeži Zachariášovi, aby se jej vyptali ohledně krále Franků, který nedržel královskou moc, zda je to dobře či ne.
- A Zachariáš papež **přikázal/mandavit** Pippinovi, že je lépe, aby se králem nazýval někdo, kdo moc má, než ten, kdo královskou moc nemá; a aby nebyl porušen řád, z apoštolské autority poručil ustanovit Pippina králem.
- DCCL. Pippinus byl podle zvyku Franků zvolen králem a pomazán ruma a sv. Bonifáce arcibiskupa a pozdvižen Franky v království v městě Soissons (C2: v klášteře sv. Medarda ve městě Soissons).
- Childerich, který byl falšeně nazýván králem, byl postřižen a poslán do kláštera (C3: Sithiu).
- (C3: Pippin napomínán sv. Bonifácem slíbil obnovit církevní majetek.)“
- Ibid., s. 12: „DCCLIII. Svrchuřečený apoštolik Štěpán potvrdil Pippinovo svaté pomazání a pomazal také jeho dva syny, pana Karla a Karlomana, na krále.“

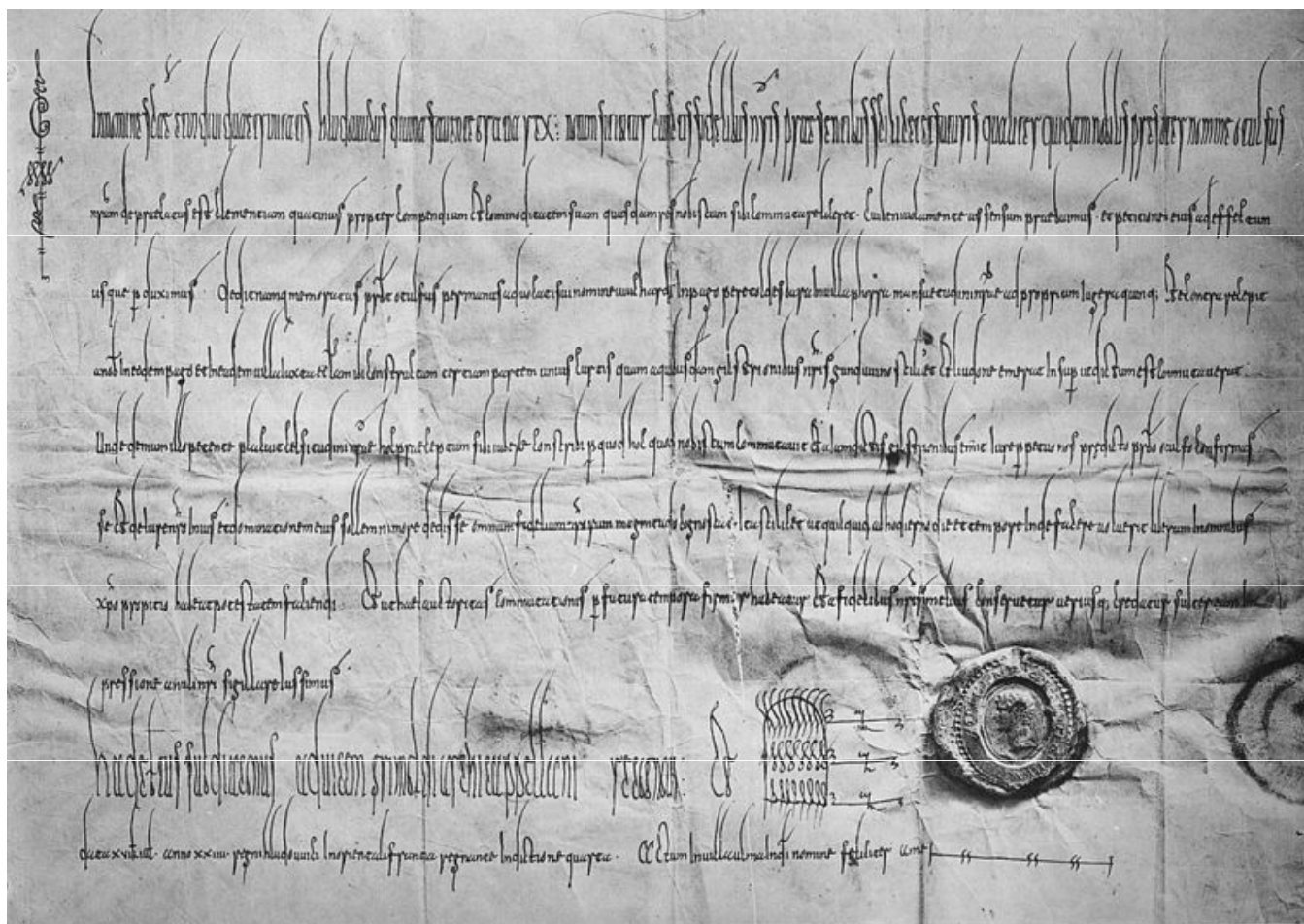
Karel Veliký a jeho lidé

- **Einhard, Vita Karoli Magni**, přel. Daniš: Rodu Merovejců, z něhož si Frankové byli zvyklí vybírat krále, vládl až až do krále Childericha, sesazeného a postřiženého z rozkazu římského pontifika Štěpána. Teprve s ním zanikl jeho rod., již dávno bez jakékoli moci. Neboť bohatství a moc království měli v rukou správcové paláce nazývaní majordomy, kteří také království spravovali. A nezbylo králi nic jiného, než se spokojit s prázdným titulem a s dlouhými vlasy a vousy sedět na trůnu a hrát si na vládce. Jeho role spočívala v tom, že vyslyšel posly přicházející ze všech stran, a že když odcházeli, sdělil jim jakoby svou vůli, která mu byla ve skutečnosti předložena, nebo dokonce přikázána. Kromě prázdného titulu krále a z milosti udělené částky na živobytí, kterou mu majordom vyplácel podle svého rozmaru, nic jiného nevlastnil než jeden statek s malým výnosem. ... Kamkoli cestoval, jel vozem s volským spřežením, vedeným skotákem.

Karel Veliký a jeho lidé

- Erchanbert: Předtím, než byl Pipin povýšen na krále, přišel papež Štěpán z Říma na území Franků, aby požádal výše zmíněného panovníka, aby mu mohl být zdrojem pomoci, pokud jde o Aistulfa, langobardskému králi, protože se zmocnil mnoha měst a také a různá místa a území od svatého Petra. Výše zmíněný panovník prý odpověděl: "Mám pána krále; nevím, co chce rozhodnout příště. A sám papež prosil o pomoc krále s podobnými prosbami. Král tehdy řekl: "Nemohu. Vidíš, papeži, že nevykonávám královskou důstojnost a moc? Jak mohu jednat v některé z těchto záležitostí?" "Máš pravdu," odpověděl papež, "to je správně řečeno, protože nejsi hoden takového cti. A vrátil se k vládci Pipinovi a řekl: "Z moci svatého Petra ti nařizuji: postříhni ho a odsuň ho do kláštera. Neboť ať už ovládá jakoukoli zemi, není užitečný ani pro ani sobě, ani ostatním. Poté, co byl postřížen a uvržen do kláštera, řekl papež panovníkovi: "Pán a autorita svatého Petra si tě vyvolila, abys byl knížetem a králem. Franků. A hned poté, co ho konstitoval a požehnal. v královském úřadu, vysvětil jeho dva ještě mladé syny, Karla a Františka, na panovníky. Karlomana, za krále. Na to král Pipin slíbil, že udělá vše, jak by se to jemu [papeži] líbilo; což skutečně učinil. následně. A král Pipin vládl po svém vysvěcení po dobu sedmnáct let.

Karel Veliký a jeho lidé

– Ludvík Němec

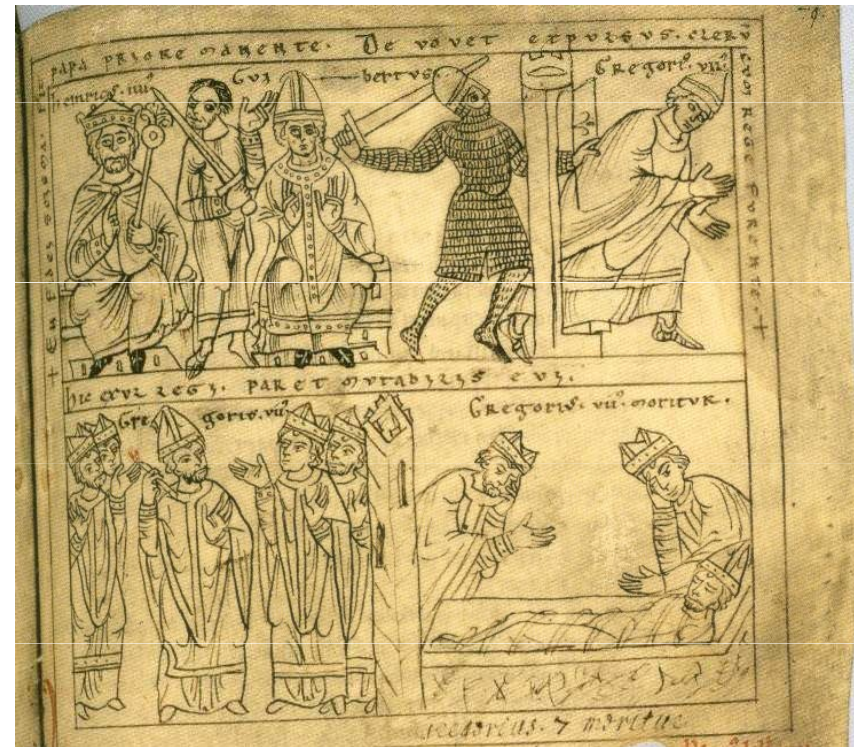
Karel Veliký a jeho lidé

– Karel Holý

Boj o investuru

- William z Malmesbury († ca.1143):
investiturae controversia
- 1073-1122
 - Jindřich IV. (1056-1106) a Jindřich V. (1106-1125)
 - Vs. papežství
 - Zapojena většina světských vládců tehdejší Evropy
- Simonie a otázka světských
ingerencí do církevních záležitostí
 - Potřeba dispozice/kontroly (nad) majetkem
církvě vs. zájem na její „čistotě“
 - ? Udílení církevních hodností proti úplatě
 - Prsten (*anulus*) a berla (*baculus pastoralis*)

Otto z Freisingu, *Světová kronika*, Jena, Thüringer Universitäts-Landesbibliothek, 1177-1185: Ms. Bos. q. 6, fol. 79r

Boj o investuru

- Synoda v Sutri (1045)
- Sesazení Benedikta IX., Řehoře VI. a Silvestra III.
 - Dosazen lutyšský biskup Suitger, Kliment II. (1046–1047)
 - 1050 narodil se Jindřich IV.
 - 1053 zvolen králem, údajně pod podmínkou „bude-li spravedlivým vládcem“ – si rector iustus futurus esset (Heřman z Reichenau)
 - X Jindřich III. 1056 umírá
 - → Jindřich IV. ve věku 6 let – regentkou jeho matka Agnes, eichstättský biskup a papež Viktor II. (1055-1057)
 - 1057 Rudolf z Rheinfelden unesl princeznu Matyldu a vynutil si švábský vévodský stolec
 - → x hrabě Berthold von Zähringen jej měl již slíben → korutanským vévodou (1061)
 - 1061 Otto z Northeimu bavorským vévodou
 - 1062 Jindřich IV. unesen skupinou okolo kolínského arcibiskupa Annona
 - ↔ „idea jednajícího společenství (Handlungsgemeinschaft) knížat“
 - 1065 opásán = uznán dospělým → vyhnání Annona, série bohatých darů říšských klášterů ve prospěch světských knížat
 - X Upřednostňování ab. Adalberta Brémsko-Hamburského
 - X podl tlakem knížat vedených Annonem vykázán ode dvora

Boj o investituru

– Schisma

- Kc. října, 1061 panovnický dvůr akceptuje volbu biskupa Kadalus Parmského (Honorius II.)
 - Reformní strana ovšem už 30. září 1061 v Římě zvolila Anselma z Luccy (Alexander II.)
 - Po r. 1062 (únos) panovnický dvůr bere rozhodnutí zpět
 - X dlouhodobé narušení vztahů

– Spor o milánské arcibiskupství

- Ab. Wido a „lidové“ radikálně reformní hnutí pataria
 - Alexandr II. posílá vůdci hnutí Erlembaldovi korouhev
 - Wido exkomunikován → rezignoval
 - X hněv krále → novým ab. Gottfried (1070/1) x místní si volí Attona s podporou papeže
 - Papež dokonce exkomunikuje některé královny rádce, kteří měli mít podíl na G. volbě

Boj o investuru

- 1070 střet s Ottou z Northeimu - nucen k soudnímu souboji
 - Odmítl → 2. 8. 1070 shledán vinným z urážky majestátu a zbaven bavorského vévodství
 - O letnicích 1071 se pokořil a byly mu po krátkém věznění vráceny rodové majetky
 - X uvěznění Billunga Magna – král chce zabránit tomu, aby se po svém otci stal vévodou
 - → jeden z důvodů střetu krále se Sasy (1073-1075)
 - Využívá švábských ministeriálů k ovládnutí Harzu (bohaté zdroje stříbra) → stavební činnost ↔ vymáhání prací
 - Zničení falce Harzburg včetně hrobů příslušníků Jindřichovy rodiny ↔ podpora knížat i papeže
 - 9. 6. 1075, bitva u Homburgu na Unstrutě a říjnové tažení
 - Vůdci povstání magdeburský ab. Werner, halbrstadtstský biskup Burchard, Otto z Northeimu a saský vévoda Magnus Billung se podrobili a byli uvězněni

Boj o investituru

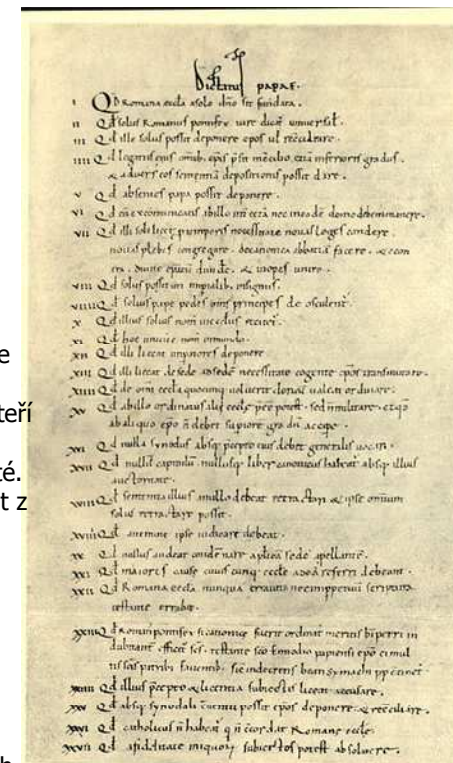
Eskalace konfliktu

- Červen, 1075 – pád patarenů → podzim 1075 král dosazuje nového ab. z řad svých kaplanů
- Dosazuje biskupy ve Spoletu a ve Fermu, v diecézích přímo podřízených papeži
 - → nový papež Řehoř VII. (1073-1085) pohání krále k poslušnosti a hrozí mu exkomunikací
 - → 24. leden 1076, Worms: král nazve papeže „mnichem“ a „Istivým nepřítelem římské říše“ a prostřednictvím 26 biskupů (podpořených severoitalskými biskupy) jej vyzývá k abdikaci jako Patricij Římanů, dosazený Bohem („N. non usurpative, sed pia Dei ordinatione rex, non iam apostolico sed falso monacho“)
 - X papež biskupy na postní synodě 1076 sesadil a exkomunikoval; dále sesadil krále, vyhlásil nad ním klatbu a zbavil všechny poddané pouta věrnosti
 - šok → král nechává papeže rovněž exkomunikovat x papež nechává biskupům, úspěšně, otevřená vrátka...
 - Říjen, 1076, sněm v Triburu (x a král v Oppenheimu přes řeku) – pokud se král nezbaví klatby, bude zvolen jiný → Canossa

27 tezí o papežské moci

- I. teze: Římská církev je založena samotným Pánem.
- II. teze: Římský biskup jako jediný může být po právu nazýván obecným.
- III. teze: Pouze on může ustanovovat a sesazovat biskupy.
- IV. teze: Jeho legát, i když nižšího důstojenství, budiž představen nade všechny biskupy na koncilu, a je mu dovoleno pronášet proti nim klausuli o sesazení.
- V. teze: Může sesazovat nepřítomné. (pozn.: pravděpodobně se tím myslí sesadit z úřadu ty biskupy, kteří nejsou dlouhodobě přítomní ve svých diecézích)
- VI. teze: Není dovoleno, mimo jiné, pobývat ve společném domě s tím, koho on vyobcuje z Církve Svaté.
- VII. teze: Pouze jemu náleží právo podle potřeby doby tvořit nové zákony, ustanovovat nové obce, činit z kanonií opatství a obráceně dělit bohatá biskupství a chudá slučovat.
- VIII. teze: Pouze on může disponovat císařskými odznaky.
- IX. teze: Pouze jemu musejí všechna světská knížata líbat nohy.
- X. teze: Pouze jeho jméno budiž připomínáno v církvi. (pozn.: tj. i v kostele při mši)
- XI. teze: Neboť toto jméno je jedinečné v celém světě.
- XII. teze: Budiž mu dovoleno sesazovat císaře.
- XIII. teze: Je mu dovoleno přemísťovat biskupy na různá místa podle potřeby.
- XIV. teze: Pouze on má moc světit a ustanovovat kleriky kteréhokoli kostela se mu líbí.
- XV. teze: Může zakázat konání služeb ustanovených kněží pro své ordináře a přijímání vyšších svěcení od jiných biskupů.
- XVI. teze: Žádný synod nemůže být zván obecný bez jeho souhlasu.
- XVII. teze: Církevní právo nemůže být měněno a doplňováno bez jeho souhlasu.
- XVIII. teze: Výrok jím ustanovený nemůže být nikým odvolán; pouze on sám může tento výrok odvolat.
- XIX. teze: On sám nemůže být nikým souzen.
- XX. teze: Nemůže být souzen ten, kdo se odvolá ke Svatému stolci.
- XXI. teze: Pouze Svatý stolec může soudit „maiores causae“. (pozn.: tj. soudit prohřešky proti kanonickému právu)
- XXII. teze: Římská církev se nikdy nemýlila a podle důkazů Písma se nezmýlí.
- XXIII. teze: Nechť je římský papež, pokud byl kanonicky zvolen, pro zásluhy svatého Petra prohlášen za posvátnou osobu.
- XXIV. teze: Pouze s jeho souhlasem je poddaným dovoleno vznášet obžaloby.
- XXV. teze: Pouze on může ustanovovat a sesazovat biskupy bez svolání synodu.
- XXVI. teze: Kdokoli nesouhlasí s římskou církví, bude vyloučen z obce křesťanů.
- XXVII. teze: Nechť může vyvazovat poddané ze slibu věrnosti vůči hříšníkům.

Dictatus papae (březen, 1075)

Boj o investituru

Dvoukráloví

- Prosinec, 1076: Jindřich s rodinou překračuje Alpy a míří do Canossy
- Hugo z Cluny a Matylda Toskánská jako Jindřichovi přímluvci
- Březen, 1077 novým králem přesto zvolen Rudolf z Rheienfeldenu
 - → do r. 1080 papež lavíruje
 - Jindřicha stíhá série vojenských neúspěchů
 - J. nutí papeže, aby se po porážce u Mühlhausenu počátkem 1080 rozhodl a vyhrožuje volbou protipapeže
 - **1078, zákaz světské investitury**

Donizo, Vita Mathildis, Cod. Vat. lat. 4922, fol. 49r (dokončeno 1115)

Boj o investituru

- X papež neúspěšně prorokuje J. pád, pokud se nepodvolí do 1. 8. 1080
 - x 25. 6. 1080 zvolen Kliment III. (Wibert z Ravenny), stoupenec reformy
- 15. 10. 1080 na Elsteře J. opět poražen x R. smrtelně zraněn
 - → rozpadá se říšská opozice a J. táhne do Itálie
 - Květen, 1081 neúspěšné obležení Říma
 - Červen, 1082 Jindřich opět uvržen do klatby
 - Červen, 1083 obsazení části Říma se sv. Petrem – pokus o vyjednávání s papežem x příliš zdlouhavé – Jindřich ztrácí zájem na dohodě
 - Jaro, 1084 Římané včetně skupiny 13 kardinálů zvou císaře do Říma ; papež na synodě 24. 3. 1084 exkomunikován a znovu zvolen a intronizován Wibert
 - Velikonoce, 1084 Wibert korunuje Jindřicha císařem Jihoitalští Normané vedení Robertem Guiscardem vpadají do Města. – Jindřich se stahuje, Řehoř je nucen vypleněné Město opustit a dožít v exilu
 - Květen, 1087 zvolen montecassinský opat Desiderius Viktor III.

Boj o investituru

Papežští legáti

- IV. teze: Jeho legát, i když nižšího důstojenství, budiž představen nade všechny biskupy na koncilu, a je mu dovoleno pronášet proti nim klausuli o sesazení.

Boj o investituru

– Celoevropský dopad

– Registra Řehoře VII.

- Zachycují korespondenci s většinou evropských vládců
 - Kletba nad králem Haroldem II.; spory s francouzským králem (Odo)
- Snaha řešit situaci církve v celé Evropě
- Registra, VII. 11, 474: „Quia vero nobilitas tua postulavit, quo secundum Sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuę nequaquam posse favere. Ex hoc nempe sepe volventibus liquet non immerito sacram scripturam omnipotenti Deo placuisse quibusdam locis esse occultam, ne, si ad liquidum cunctis pateret, forte vilesceret et subiaceret despectui aut prave intellecta a mediocribus in errorem induceret. Neque enim ad exceussationem iuvat, quod quidam religiosi viri hoc, quod simpliciter populus querit, patienter tulerunt seu incorrectum dimiserunt, cum primitiva ecclesia multa dissimulaverit, quę a sanctis patribus postmodum firmata christianitate et religione crescente subtili examinatione correctata sunt. Unde, ne id fiat, quod a vestris imprudenter exposcitur, auctoritate beati Petri inhibemus teque ad honorem omnipotentis Dei huic vane temeritatis virtutibus totis resistere precipimus.

Boj o investuru

- Bonizo ze Sutri, stoupenec papeže (†1094/1095): „Když se zpráva o klatbě vyřčené nad králem dostala k uším lidu, celý náš římský svět se zachvěl...“
- Biskup Benzo z Alby, stoupenec krále († ca. 1089): „On [= Řehoř] vyplivl celé peklo..., zmátl zemi, moře, svatá místa. Toho, k němž bychom se měli utíkat, se odvážil udeřit: knížete knížat, jenž drží v rukou pouto zákona.“

– Reccared I, 586-601

– Třetí toledský koncil, 589, Reccared ujišťuje, že je jako král zodpovědný za duchovní i materiální záležitosti své říše

- ↔ jmenování biskupů, svolávání koncilů a schvalování jejich akt, vytváření nových biskupství, král jako poslední soudní instance...

– Označován jako panovník, který první vystoupil proti židům

- ← Opatření ohledně křtů židovských bastardů "*Suggestente concilio id gloriosissimus dominus noster canonibus inserendum praecepit, ut judaeis non liceat christianas habere uxores vel concubinas, . . . sed et si filii ex tali conjugio nati sunt assumendos esse ad baptisma.*"
 - x děti křesťanek splozených Židem stejně nepatří k židovské komunitě
- Naopak se proti povstalcům opírá o židy z Narbonne (nepřímo list Řehoře I., 597; odmítá povolit tamní koncilní akta proti Židům, 589)
- Nadále existují židovští aristokraté (dokonce senátorského ranku)
- Dobře spravované židovské komunity kontrolující obchod, i velké množství otroků a půdy, držící vojenské a civilní úřady
- Misijní úspěchy Židů (zejména po 589), a to přes hrozbu vážných trestů (výchoďisko pro Ariány?)

– Sisebut (612-621)

- Křesťanští otroci mají být do 1. 7. 612 osvobozeni od židovských pánů, křesťanští klienti od židovských patronů – po tomto datu otroci zabaveni, polovina osvobozena, polovina fisku
- Zákaz najímat si křesťanské pracovníky
- Křesťanští propuštěnci židovských majitelů mají být poděleni jejich majetkem nejpozději k 1. 7. 612
- Smrt za proselytismus, majetek zabaven ve prospěch fisku
- Pokud křesťané zbehli k judaismu, měli okamžitě konvertovat zpět; v opačném případě veřejně bičování, oholení a zotročení
- Pokud Židé vstoupili manželství s křesťani a tito křesťané pak konvertovali, musí všichni konvertovat ke křesťanství pod trestem vyhnanství.
- Otroci ze smíšeného svazku automaticky považováni za křesťany
- Židé vyhnáni z úředních postů
 - X často jen opakované paragrafy staršího, římského práva

– 614 politika nucených křtů

– X odpor církve (!)

X vliv dvora a úředníků – snaha ekonomicky oslabit židovskou komunitu?

- x proposed by the most important cleric in Spain, Isidore of Seville, and it was not approved by a Church council.²⁵ Sisebut Epist. 9 (Epistolae Merovingici et Karolini Aevi 1, Epist. 3, pt. 1,

ed. Wilhelm Gundlach [Berlin, 1892] with the advice and support of the palace officium

– Hypotézy:

– 1) Religiozní

- V rámci církevní propagandy – biskupové obvykle souhlasí s Augustinem (Židé nesmějí být obraceni násilím, slouží jako negativní obraz křesťanskému společenství)
 - ↔ Isidor: vhodní “jiní” proti kterým se mohou křesťané vymezit a tak se lépe definovat; vítá konverze přesvědčováním, odmítá však násilné křty)

– 2) Ekonomicko-politická

- Židé představují jednu z mnoha, údajně mocných mocenských frakcí ↔ opatření proti nim jsou součástí boje o stabilitu vlády a pozemskou moc

– 3) Identitární

- Židé nezapadají do konceptu vizigótského království pro Vizigóty (“patria et gens Gothorum”), což se stane po konverzi V. ke katolictví r. 589 eliminující většinu rozdílů mezi Hispanořímany a Vizigóty mnohem patrnější
 - Isidor ze Sevilly a jeho snaha legitimizovat gótskou vládu and iberským poloostrovem
 - Gótové = loyální k panovníkovi a nábožensky konformní
 - → Nucené konverze (a podezíravost vůči konvertitům), útky Židů do Galie (Marius of Avenches, Chronicle, col. 801)

- Isidore mentions
- that he forced the Jews to convert to Catholicism, sed non secundum scientiam
- (but not according to wisdom). He apparently carried out conversions potestate
- rather than ratione (by force rather than by reason).
- The aggressive policy of the Visigothic kings toward the Jews had its roots
- in the ideas put forward by Leander, as expanded by his brother Isidore and accepted
- by the episcopal intelligentia. The idea of unity that presided

– Sisenand

- Protižidovská politika, ovšem s podporou církve de-
- judification of the government, and from the economic point of view he
- sought to weaken the fiscal strength of the Jewish community. Si did, however,
- oppose forced conversions, although those who had converted were not
- permitted to apostasize, and the evils of proselytism in all its ramifications
- were handled in the traditional manner.³both the king and the council were aware that the revival of Sisebut's
- anti-Jewish policy would meet with strong opposition. It was expected that
- simple clerics and even bishops, as well as laymen both in and outside the
- government, would continue to pursue pro-Jewish policies. Hence it was
- decreed that those who chose to follow this course would be anathematized
- and excommunicated
- Chintila: Throughout Chintila's short reign Spain was torn by civil wars, and
- he used both the Fifth and Sixth Councils of Toledo to promulgate legis-
- lation for the purpose of deterring and punishing rebels.³⁷ In this context

- Gregorii I Papae Registrum Epistolarum (hereafter Gregory I Epist.) 9. 228 (Monumenta Germaniae Historica [hereafter MGH], Epistolae 2, Pt. 1, ed.
- L. M. Hartmann [Berlin, 1893]).

T

- The
- second piece of evidence is found in a letter written by Pope Gregory I,
- who praises the king for refusing bribes from Jews."1

- III, 5: BRETHOLZ ed. 1923, p. 166, přel Hrdina/Bláhová, 147-148 Téhož roku nastalo takové hnutí, ba božské zanícení v lidu pro cesty do Jeruzaléma, že v německých krajích, zejména ve východních Frankách, zůstalo na hradech a ve vsích jen velmi málo obyvatel. A poněvadž pro množství vojska nemohli všichni zároveň jít jednou cestou, obořili se někteří z nich, když táhli naší zemí, z Božího dopuštění na Židy. Proti jejich vůli je křtili a ty, kteří se nechtěli podvolit, zabíjeli. Když biskup Kosmas viděl, že se tak děje proti ustanovením církevních zákonů, spravedlivě se rozhorlil a pokoušel se bránit tomu, aby je násilím křtili. Avšak nadarmo, protože se nenašel nikdo, kdo by ho v tom podpořil. ... Židé však za pár dní svrhli jho Kristovo, pohrdli milostí křtu a spasením v křesťanské víře a opět poddali své šíje jhu zákona Mojžíšova. To bylo způsobeno nedbalostí biskupa a představených kostela.

- III, 5: BRETHOLZ ed. 1923, p. 166, přel Hrdina/Bláhová, 148-149. Roku od narození Páně 1098
- Knížeti Břetislavovi se doneslo, že jistý počet Židů uprchl a že někteří **tajně** stěhují své bohatství dílem do Polska, dílem do Panonie. Kníže se proto velmi rozhněval a **poslal svého komorníka s několika bojovníky, aby je od hlavy k patě obrali**. Ten přišel, povolal k sobě starší Židů a takto se jal k nim mluvit: „**Zplozený z kurvích synů, ty národe izmahelitský**, kníže vám poroučí říci, proč prcháte z knížectví jeho, proč též **poklady své** teď menšíte, **získané zdarma? Cokoli ve chvíli této jest mé, jest úplně moje. Z Jeruzaléma žádné** jste s sebou nevzali **jmění. Třicet za jeden peníz** vás čítaje, **Vespasianus císař ze země vyhnal** a takto jste rozseti v světě. **Bez měďáku přišli jste k nám, bez měďáku jděte, kam chcete! Vy že jste přijali křest, ať Bůh jest toho mi svědkem, že se to nikoli mým, než božským příkazem stalo.**
- **Že jste však opět upadli v židovství**, ať biskup Kosmas hledí, co by v té věci měl učinit.“
- Tak pravil jménem knížete, a jeho lidé hned vpadli do domů, vybíjeli je a pobrali poklady i z nářadí, co našli nejlepšího Nezan nechali jim nic leč tolik obilí, co by stačilo na holé živobytí. Ó, co peněz toho dne bylo pobráno ubohým Židům, tolik bohatství nebylo ani ze zapálené Tróje sneseno na eubojském břehu.

- II, 45, přel 135 Tam jsou Židé, kteří mají plno zlata a stříbra, tam jsou ze všech národů nejbohatší kupci, tam jsou nejzámožnější peněžníci, tam je tržiště, na němž se tvým vojákům dostane přebohatě bohaté kořisti. A nebo chceš-li vidět, kterak hořela Trója, nikde neuvidíš Vulkána zuřit více, než až uzříš, jak oba řečené hrady hoří. Možná namítneš: ‚To je mé.‘ A to zde, co nepřátelsky hubíš, čí asi je? Což nejsme my tvoji, a co máme, tvé?

- III, 49: BRETHOLZ ed. 1923, pp. 220–223, přel. Hrdina/Bláhová, 186: Odpadlým lidem nazývám Židy, kteří z naší nedbalosti upadli po křtu zase v židovství. Proto se velmi bojím, aby mi to Kristus nevytýkal a neuvrhl mne do pekelné hlubiny. Neboť v tichu dnešní noci jsem slyšel hlas, který mi pravil: ‚Tys nevystoupil naproti ani jsi nepostavil hradby před domem izraelským, abys obstát mohl v boji v den Páně. A nechal jsi stádo Páně, vykoupené ne zlatem, ani stříbrem, nýbrž drahou krví Kristovou, skrze jednu prašivou ovci poskvřnit a z nebeského království vyloučit.‘

- III, 57: BRETHOLZ ed. 1923, pp. ???, přel. Hrdina/Bláhová, 192: Téhož roku moc Krista Boha a Boží moudrost, jež řídí vše na světě svou vůlí, ráčila svou milostí vyrvat tuto zemičku z osidel Satana a jeho syna Jakuba Apelly. Vše, čeho se jeho usmolená pravice dotkne, to poskvrní, a jeho dech, smrdutý jako baziliškův, usmrtí ty, které ovane. Mnozí velmi pravdomluvní lidé dosvědčují, že častokrát viděli, jak mu po boku stojí satan v lidské podobě a jak mu slouží. A tak ho svými lstmi strhl k takové smělosti, ba šílenosti, že onen ničemný zlosyn se povýšil nad svůj stav a zastával úřad místodržitele po knížeti. Bylo to hrozné peklo pro křesťanský lid. Tento člověk se po křtu stal zase odpadlíkem, dal v noci rozbořit oltář, vystavěný a posvěcený v jejich synagóze. Vzal svaté ostatky a neostýchal se hodit je do svého záchodu. Kníže Vladislav, naplněný vírou v Boha a horlivostí pro Krista, dal tohoto svatokrádce a zločince dne 22. července zatknout a zavřít do pevného vězení. Ach, co mamonu nepravosti bylo pobráno z domu toho podvodníka a uloženo do knížecí pokladny! Mimoto Židé, jemu rovní v hříchu, složili knížeti, aby řečený kurvy syn nebyl sťat, tři tisíce hřiven stříbra a sto hřiven zlata. Kníže pak z vnuknutí milosti Boží vykoupil křesťanské otroky ode všech Židů a zakázal, aby u nich sloužil nějaký křesťan. „Amen, amen,“ pravím, ať už se kdy jakkoli provinil, tímto chvalitebným činem všecko odčinil a získal si jméno věčné. Marie Magdaleno, ty zbožná Kristova služko, tobě vždy přináší pobožný lid své slíbené dary za to, že o tvém svátku byl vyrván ďábelskému nepříteli.

Boj o investituru

– Decretum Wiberti

- Hac itaque necessitate compulsi, ne beati Petri navicula, tot perturbationum fluctibus illisa et pene ad naufragii discrimen inflexa, in preceps laberetur, ad arma, quibus patres in defensionem christianae fidei usi sunt... Quibus Spiritus sancti inspiratione congregatis, ... Ibi namque de periuriis, quae ipsi ad periculum imperialis dignitatis fieri hortantur, non parvus clamor exoritur.

– Anselm z Lucy, Liber contra Wibertinum

...Sed iusto omnipotentis Dei iudicio agitur... Et sicut dicit apostolus: *Quia non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensus.* (28 Protože si nedovedli vážít pravého poznání Boha, dal je Bůh na pospas jejich zvrácené mysli, aby dělali, co se nesluší.) ... Quo recedente, veterosus serpens tantum virus insipienti obscuratoque cordi infundit et ita totum veneno mortiferae deceptioni mancipatum suae servituti inebriat, ut amarum dulce et dulce amarum sapiat... Diabolus enim dixit: Ponam sedem meam in aquilonem...